

Η ΕΥΤΕΡΗ.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Μ Ε

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.

Φυλλάδ. 29.

Τόμος Β'.

Εκδίδεται δις τοῦ μηνός.

Ἐρ Ἀθήναις τῇ 1 Νοεμβρίου 1848.

ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΟΧΑΡΑΣ.

Ἐάν ποτε ἐπισκεπτόμην τὰς ἐκτεταμένους χώ-
ρας τοῦ Γάγγη, τοῦ Ὄξου ἢ τοῦ Ἰνδοῦ, οὔτε τὰ
παράδοξα ἤθη τῶν γηραιῶν ἀσιατικῶν μοναρχιῶν.
οὔτε οἱ ἀδιάκοποι ἀγῶνες τῶν κατὰ τῶν εἰσβολῶν
τῆς δύσεως, ἀλλὰ δωδεκάς τις τάρων εὐρωπαϊκῶν
διεσπαρμένων ἔθνην κάκεισε, θά εἴλκυε πρὸ πάντων
τὴν περιέργειάν μου. Ἐκεῖ κεῖται ὁ Γάλλος Βίκτωρ
Ζακμόν, ὁ ἀγαθὸς ἐπίσκοπος Ἑβέρ, ὁ περιηγητὴς
Μουρκρόφτ, ὁ συνοδοιπὸρος τοῦ Γρεβέκ, ὁ ὑπολοχαγὸς
Βυβούργ, καὶ τόσοι ἄλλοι ἀναπαύομενοι ὑπὸ κυπαρίσ-
σους ἢ φοίνικας ὅπισθεν ἐρημωμένης τινὸς πηγίδας,
καταφρονούμενοι ἀπὸ τοῦ κατοίκους καὶ λησμονούμε-
νοι ἀπὸ τοῦ διαβαίνοντος περιηγητῆς. Ποῦ καὶ ποῦ,
ὁ ὁδοιπὸρος ἀπαντᾷ εἰς τὰς στέππας καὶ τὰς κοι-
λάδας πτωχικὴν τινα ἐπιτύμβιον στήλην ἢ μικρὸν
χώμα σημαίνον τὴν ὑπαρξίν νεκροῦ. Ἐκεῖ κεῖνται
καὶ Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι καὶ Ῥῶσοι περιηγηταί, ὁ
Μουρκρόφτ, ὁ Βούρνε, ὁ Στόδδαρτ, σκαπανεῖς ἢ πρό-
δρομοὶ χρηματίζαντες τοῦ πολιτισμοῦ, πρῶτοι ἀνοί-
ξαντες εἰς αὐτὸν τὴν ὁδὸν τῶν βαρβάρων ἐκείνων
τόπων. Οἱ γενναῖοι αὗτοι ἄνδρες προητοίμασαν, οἱ
διάδοχοί τῶν προετοιμάζουσιν ὅλον τὴν μεγάλην

ἑλληγεγγύην ἥτις θά συνδέσει βεβαίως μετὰ καὶ
τὸν ὅλον τῆς ἐπιγείου σφαίρας τοὺς κατοίκους.

Παρατηρήσατε εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ζακμόν,
τοῦ Ἐλφενστὼν ἢ τοῦ Ἀλεξάνδρου Βούρνε, ὅποιον
προαίσθημα θλίψετον, ὅποιος τρόμος ἀνεξήγητος προ-
κύπτει εἰς τὰς μετὰ τῆς μεσογείου καὶ βε-
τανικῆς ἐπιρροῆς καυκασιόμενας φυλάς τῶν Σίκων,
τῶν Ἀφγανῶν, τῶν Οὐζβέκων καὶ τῶν Βοχαρῶν, ὅτι
ἡ ἀποφράς ἡμέρα ἐγγίζει, ὅτι μετ' οὐ πολὺ θά σθε-
θῇ ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἀρχαίων ἐθιμῶν τῶν.
Καμμία ἐξ αὐτῶν δὲν τὸ ἀγνοεῖ αἱ δειλότεραι
κύπτουσι τὴν κεφαλὴν καταβαλλόμεναι ἀπὸ τὴν ἀ-
ρατον χεῖρα ἥτις καθυποτάσσει τὰς κατωτέρας εἰς
τὰς ἀνωτέρας φυλάς, εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πολιτισ-
μοῦ αἱ πλέον βάρβαροι, καὶ ὅσοι κατοικοῦσι τὰς
ἐνδοτάτας χώρας, φεύγουσιν ἐπιμελῶς τὰ βλέμματα
τῶν εὐρωπαϊκῶν παρατηρητῶν καὶ τοὺς φονεύουσιν
δολίχως δύνανται.

Πολλὰ ὑπῆρχον τοιαῦτα θύματα· δὴν ὅμως με-
ταξὺ αὐτῶν ὁ Στόδδαρτ καὶ ὁ Κονόλλις, ἀξιωματικοὶ
Ἀγγλοὶ, κινουσι πρὸ πάντων εἰς οἶκτον τὸν ἀναγνώστην.
Περὶ τούτων ἔγραψεν ἐσχάτως ὁ συμπατριώτης τῶν
Γρεβέρ (1) ἄνθρωπος γενναῖος, θερμῆς καὶ κριτι-

(1) The Victims of Bokhara, by captain Grover, London, 1845.

τερικὸς ἀλλὰ συγχρόνως καὶ βίαιος. Πρὶν ὅμως σχε-
δογραφῆσωμεν τὴν ἱστορίαν των, κρίνομεν ἀναγκάσιον
νὰ ἐμφιλοχωρήσωμεν εἰς μικράς τινας λεπτομερείας·
ἀκολουθῶς θὰ εἴπωμεν διατιὸ Κ. Γρόβερ θεωρεῖ αὐτοὺς
ὡς θυσιασθέντας σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως ἀπὸ τὰς
Ἀγγλικὰς Ἀρχάς. Σκοπὸν δὲν ἔχομεν νὰ ἐνδιατρί-
ψωμεν εἰς τὰς γενομένας περὶ τοῦτου λογομαχίας·
ἄλλοι ἂς κανονίσωσι τὰ συμφέροντα τῆς πολιτικῆς·
ἡμεῖς παραιτούμεθα πάσης τοιαύτης ἀξιώσεως. Δὲν
ἀναλαμβάνομεν οὔτε τοῦ λόρδ Ἄβερδην οὔτε τοῦ
λόρδ Πάλμερστον τὴν ὑπεράσπισιν, οὔτε κανένα ἐξ
αὐτῶν κατακρίνομεν· μᾶς μέλει περὶ μόνης τῆς πο-
ρείας τοῦ πολιτισμοῦ. Θὰ προσπαθῶμεν λοιπὸν νὰ
ἐξηγήσωμεν, νὰ διευκρινήσωμεν, νὰ ἐπανορθώσωμεν,
κατὰ τὰ δημοσιευθέντα ἀπειράριθμα ἔγγραφα, διή-
γησιν σκοτεινὴν καὶ περίεργον, λυπηρὰν καὶ ποιητι-
κὴν, ἐνδιαφέρουσαν μάλιστα τὴν νεωτέραν ἱστορίαν.

Τὸ 1838, ὁ σὲρ Μακ-Νέιλ ἦτον πρέσβυς τῆς
μεγάλης Βρετανίας παρὰ τῷ Σάχη τῶν Περσῶν.
Γνωστὸν εἶναι σήμερον εἰς ποίαν πολιτικὴν θέσιν τὸ

Ὁ Σάχης τῆς Περσίας

μέρος τοῦτο τοῦ κόσμου εὐρίσκετο τὴν ἐποχὴν ἐκεί-
νην, ὅποιαι ῥαδιουργίαι ἐτεκταίνοντο, μὲ ποίους
ἀγῶνας ἐπάσχιζεν ἡ Ἀγγλία νὰ ὑπερασπισθῇ, καίτοι
μικταίως, ἐναντίον τῆς Ῥωσικῆς ἐπιφύοης. Αἱ πλε-
κτάναι αὐταί, κρύφιαι ὡς ἐπὶ τὴν πολλὴν, ἐκτείνοντο
ἀπὸ τῆς Πετρούπολεως μέχρι τῆς Θιβέτ καὶ τῆς
Κίνας, καὶ ἀπὸ τῆς Καλκούτας μέχρι τῆς Ἰνδίας
καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης. Καὶ σκοπὸν μὲν εἶχον
τὴν ἐξασθέντην ἢ τὴν στερέουσαν τῆς Ἀγγλικῆς
ἐξουσίας κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα, θέατρον δὲ τὴν κεν-
τρικὴν Ἀσίαν ὅπου ζῶσιν ἀπ' αἰῶνων, οὐδεμίαν
ἔχοντες συγκοινωνίαν μὲ ἡμᾶς, λαοὶ νοήμονες καὶ ἐκ-
δοτοὶ εἰς τὴν ἀρπαγὴν, οἵτινες, μετὰ τῶν ἄλλων
βαρβαρικῶν ἐλαττωμάτων, διακρίνονται δι' ἀπιστίας
περὶ τὰς σχέσεις των. Αὐτοὶ διηρέθιζον ἐπιμόνως
τοὺς Ῥώσους καὶ τοὺς Ἀγγλους. Αἱ φιλικαὶ μ' ὅλον
τοῦτο σχέσεις τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Πετρούπολει ἀνα-
κτοβουλίων δὲν διαταράσσοντο. Μετὰ μεγίστης

εὐγενίας παρεκτείνετο τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο ἐχθρὸς,
ἤρπαζον ἀμοιβαίως τοὺς συμμάχους των καὶ ἀνέ-
τρεπον τὰ σχέδιά των· Ἐφονεύοντο δι' ἀντιπρο-
σώπων καὶ ἐπεριπύσσοντο διὰ πρωτοκόλλων.

Εἰς τὸ παιγνίδιον τοῦτο τοῦ ζατρικίου, ἐχρειά-
ζοντο δευτερεύοντα ὄργανα, πessaοὶ οὕτως εἰπεῖν.
Ἐκτιθέμενοι εἰς τοὺς κινδύνους τῶν ἐμπροσθοφυλα-
κῶν, ἀπήρχοντο ὡς σκοποὶ ἀπολωλότες νὰ ἐνεργή-
σωσι τὰ σχέδια τῶν δύο ἀνακτοβουλιῶν καὶ νὰ δο-
κιμάτωσι τὴν τύχην. Οἱ Ῥῶσοι πράκτορες ἐκρύπτοντο
καλῆτερα, εἰσεχώρουν μὲ πλειοτέραν ἐπιτηδεϊότητα,
καὶ δὲν ἐδείκνυν οὐλιγώτεραν ἀφυσίωσιν ἀπὸ τὴν
τῶν Ἀγγλων πρακτόρων. Οὗτοι δὲ εἶχον πλειοτέραν
ὑπερηράνειαν, κατέβαλλον ἐνέργειαν ἀδιάσκοπον, καὶ
τὰ σοφὰ των μέσα διέλυον τὰς πλεκτάνας αἰτί-
νες ἀπαιτούσιν ὀλιγώτεραν μὲν τόλμην καὶ ἱκανό-
τητα, πλειοτέραν δὲ πανουργίαν καὶ προσκαρτέρησιν.
Αἱ τάξεις τοῦ Ἰνδο-Βρετανικοῦ στρατοῦ εἶναι πηγὴ
ἀνεξάντλητος τοιούτων ἀφωτισμένων καὶ ἱκανῶν
ὀργάνων· πολλάκις ὅμως γίνεται χρῆσις καὶ τῶν
διαμαρτυρουμένων ἱεραποστόλων, καὶ τῶν ὑπαλλήλων
τῆς ἐταιρείας τῶν Ἰνδιῶν, καὶ τῶν δικαστῶν, καὶ
τῶν ἐμπόρων, καὶ αὐτὸν ἀκόμη τῶν ἐπιστημόνων.

Παρὰ τῷ πρέσβει σὲρ Ζὼν Μακ-Νέιλ, εὐρίσκετό
τις ἀξιωματικὸς ἀσχοληθεὶς ἄλλοτε εἰς διπλωματι-
κὰς ὑποθέσεις· ὠνομάζετο δὲ Κάρολος Στόδδαρτ.
Διαταχθεὶς νὰ παρακολουθῇ τὸν Σάχην τῆς Περ-
σίας εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἐράτ, ἥτις ἀπήρθεσκε
τόσον εἰς τοὺς Ἀγγλους, καὶ ἦτον φόβος μὴ ἐγκαθι-
δρῶσιν τὴν Ῥωσο-Περσικὴν δύναμιν εἰς τὸ μέρος
τοῦτο τῆς Ἀσίας, ἐδείξε πολλὴν σταθερότητα καὶ
εὐθύτητα· διαταχθεὶς δὲ ἀκολουθῶς ν' ἀπαιτήσῃ
ἐντόνως τῆς πολιορκίας τὴν διάλυσιν, κατέρωθωσεν
αὐτήν, καὶ ἐπληρώθη ἀνταμειφθεὶς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν
του. Ὁ ζῆλος, ἡ εὐστάθεια, τὸ ἀτρόμητον, ὅλα ἐν ἐνὶ
λόγῳ τὰ προτερήματα τὰ ὅποια εἶχεν ἀναπτύξει
κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐντολῆς του, καθὼς καὶ ἄλλα
τινὰ τοῦ χαρακτῆρός του ιδιώματα, ἦσαν ἱκανὰ νὰ
προαποδείξωσιν ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ
κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἄλλων καθηκόντων, ἅτινα
ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν ὁ Μακ-Νέιλ τὸ 1838 ἔτος.

Μεταξὺ τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Ἀφγανιστάν πρὸς
ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης, εὐρίσκονται ἀν-
τιζήλια τινὰ μικρὰ Κράτη μαχόμενα συνεχῶς πρὸς
ἄλληλα, ὅπου ἐπικρατεῖ μεγίστη μωαμεθανικὴ θεο-
βιάδεια, καὶ τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι αἰχμαλωτίζουσι
καὶ πωλοῦσιν ὁ εἰς τὸν ἄλλον τὰ Κράτη ταῦτα, —
Οὐσέκ, Κίβα, Κοκάν καὶ Βοχάρα, — ἄγνωστα
ἄλλοτε εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀνεκαλύφθησαν ἀπὸ τὸν
πνευματώδη καὶ τολμηρὸν περιηγητὴν Ἀλέξανδρον
Βούρν, πεσόντα τὸ 1841 ὑπὸ τὰς βολὰς τῶν Ἀφγα-
νῶν. Μὲ πολλὴν ἐπιδειξίτητα εἶχε φύγει τὰς χεῖρας
τῶν λαῶν τούτων. Εἰς Οὐσέκ ἡ ληστεία τιμᾶται
τὰ μέγιστα, καὶ πολλαὶ φυλαὶ θεωροῦσιν ὄνειδος τὸ
ν' ἀποθάνῃ τις εἰς τὴν κλίνην του, καὶ ὅχι εἰς τσα-
πάδ ἤτοι εἰς ἐκστρατεῖαν λαφυραγωγίας καὶ δηώ-
σεως· τὰ ἐλαττώματα τῶν πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν,
ἡ ἀπαραιογνῆστιστος τῶν Περσῶν πανουργία, ἡ
συστηματικὴ τῶν Κινέζων ληστεία, ὁ δόλος τῶν
Θιβητῶν, καὶ τῶν Ταρτάρων ἡ σκληρότης, συνεκεν-

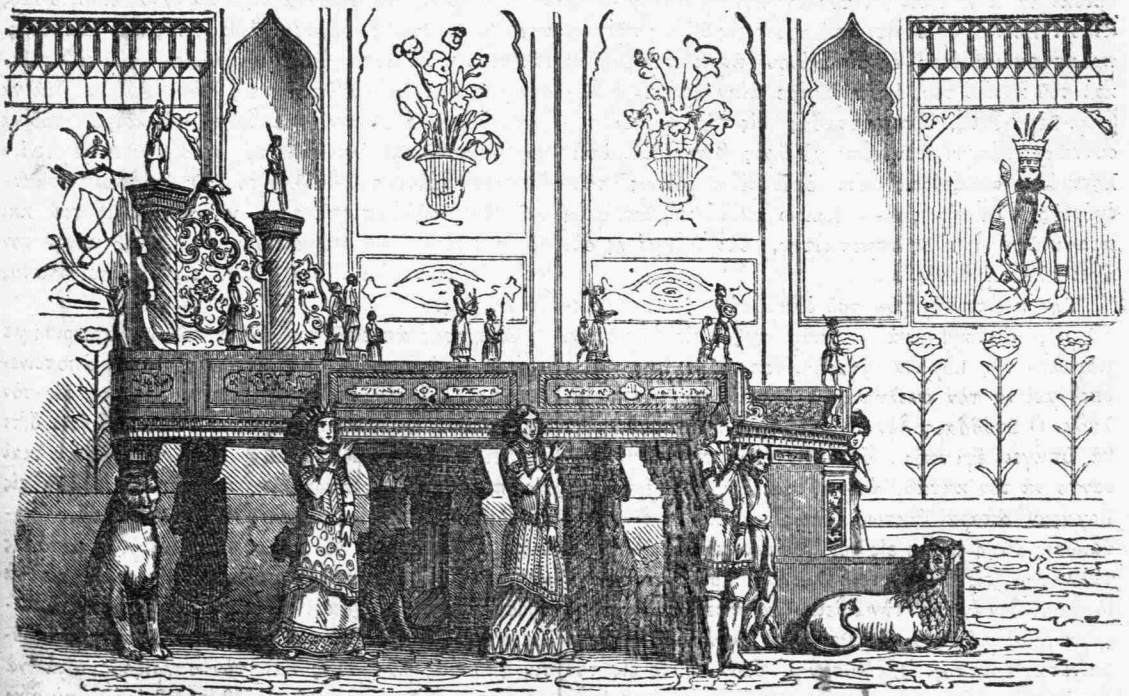
πρώτησαν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰς μεσαίας ταύτας χώ-
ρας, ὅπου πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπικρατεῖ ἀγωγὴ θεολο-
γικὴ πλήρης τελετῶν, σοφισμάτων καὶ διατυπώσεων
θρησκευτικῶν· τὸ κέντρον δὲ τοῦ παραδόξου τούτου
πολιτισμοῦ ὑπάρχει εἰς Βοχάραν, πόλιν ἱερὰν, δῶν
πρὸ πάντων ἔχουσαν χαρακτῆρας, τὸν τοῦ ἐμπορίου
καὶ τὸν τῆς θεοδουλείας. Κειμένη, ὡς καὶ ἡ Γενεύη,
μεταξὺ λαῶν διαφόρων θρησκευμάτων, εἶναι *Καθαρὰ*
(1) μέχρις ἐσχάτης αὐστηρότητος, καὶ μετέρχεται
μέγα ἐμπόριον. Ἐννοεῖται ἄρα ὅτι τὰ Κράτη ταῦτα,
οὗτω πως ὁργανισμένα, ἥσαν αἰὼνία ἀντικείμενα
ἀντισυγκρίσεως εἰς τὴν ἐταιρείαν τῶν Ἰνδιῶν· αἱ δὲ ἐκ-
δρομαὶ καὶ αἱ ληστεῖαι τῶν, διαταράττουσαι ἀδια-
κόπως τὴν ἀσφάλειαν τῶν ὁμῶρον ἐπικρατειῶν,
ἐθεωροῦντο ἀπὸ τὴν Ῥωσίαν καὶ τὴν Περσίαν, ὡς
νόμιμος αἰτία κατακτήσεως.

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔστειλε λοιπὸν παρὰ μὲν τῷ
βασιλεῖ τοῦ Κοκάν τὸν λοχαγὸν Κονόλλιν, παρὰ δὲ
τῷ Χάνῃ τῆς Κίβας τὸν λοχαγὸν Ἄβδοτ καὶ τὸν σὲρ
Ῥίτσμων Σεκσπὴρ, καὶ παρὰ τῷ Χάνῃ τῆς Βοχάρας
τὸν συνταγματάρχην Στόδδαρτ, ὅχι μόνον διὰ νὰ
ἀπαιτήσωσι τὴν κατάργησιν τῆς σωματεμπορίας,
ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ παρατηρήσωσι τὰ μέσα καὶ τοὺς
σκοποὺς τῶν ἀρχηγῶν τούτων καὶ τῶν λαῶν τῶν.
νὰ τοὺς προδιαθέσωσιν ὑπὲρ τῆς Ἀγγλικῆς συμμα-
χίας, καὶ ν' ἀντισταθμίσωσι τὴν Ῥωσικὴν ἐπιρροήν.
Ὁ Χάνης τῆς Κίβας Οὐζουρούτ, ὑπεδέχθη εὐμενὲς
τοὺς πρεσβευτάς, ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐζήτησαν
καὶ ἀπηλλάχθη τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῶν.
Ὁμοίᾳ ὑπῆρξε καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ βασιλέως τοῦ Κοκάν.
Καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἄλλος ὑπεσχέθησαν νὰ καταπαύσωσι

τὰς ἀρπαγὰς καὶ τὰς ληστείας, ἅμα ὁ Χάνης τῆς Βο-
χάρας, καθὼς ἰσχυρώτερός τῶν, ἤθελεν ἐνδώσει εἰς τῶν
Ἀγγλῶν τὰς παραστάσεις. Συνήνεσαν λοιπὸν εἰς ταύτας
χωρὶς νὰ τὰς ἐνεργήσωσιν ἀκολούθως, τὸ ὅποιον δὲν
ἐνόησαν, ὡς φαίνεται, οἱ εὐρωπαῖοι διπλωμάται.

Ὁ βασιλεὺς ἡ Ἐμίρης τῆς Βοχάρας, Νάστρ-Οὐλάχ-
Βαχαδούρ-Χάν-Μελικ-ἐλ-Μουμινίν, ὁ πλέον βάρβαρος
ἴσως μεταξὺ ὅλων τῶν κατοικῶν τοῦ κράτους τοῦ ἀνέβη
εἰς τὸν θρόνον διὰ σειρᾶς πράξεων θεωρουμένων λίαν
ἀπανθρώπων καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἀσιατικὸς
λαοὺς. Ἡ γειτονία καὶ ἡ παρουσία τῶν εὐρωπαίων, εἴτε
Ῥώσων, εἴτε Ἀγγλῶν, ἐφόβιζον τὸ τέρας τοῦτο, καὶ
βεβαίως ὄχι ἄνευ λόγου. Μαθὼν ὅτι πρεσβευτῆς
Ἀγγλὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, ἀπεφάσισε νὰ τὸν κατα-
πλήξῃ, καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ συλλάβῃ τρομερὰν ιδέαν
περὶ τῆς ἰσχύος του. Ἠλπίζε δὲ ν' ἀφαιρέσῃ διὰ τοῦ
τρόπου τούτου ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς πᾶσαν ἐπιθυμίαν
τοῦ νὰ ἀναμιχθῶσι τοῦ λοιποῦ εἰς τὰς ὑποθέσεις του,
καὶ ἐσκόπευε νὰ κρατήσῃ τὸν πρεσβευτὴν ὡς αἰχμάλ-
ωτον, διὰ νὰ τὸν μεταχειρισθῇ ὡς ὁμηρον ἐάν ποτε
τὸν ἠνόχλουν. Ὁ συλλογισμὸς οὗτος τοῦ βαρβαρίου
δὲν ἦτον ἄλογος, καὶ ἀπόδειξις αὐτῆς τοῦ ἡ ἐπιτυχίας.

Ἐάν ὁ συνταγματάρχης Στόδδαρτ εἰδείκνυε σέβας
πρὸς τὰ μωαμεθανικὰ ἥθη, ἐφέρετο περισκεπτικώτε-
ρον, μὲ πλειοτέραν μετριοφροσύνην καὶ ἀπλότητα,
ἴσως τὸ ἀτίθασσον θηρίον κατεπραῖνετο· ἀλλ' ὑπέ-
βητεν ὅτι, ἀφοῦ διὰ τῆς σταθερότητος καὶ τῆς ἐπι-
μονῆς εὐδοκίμησεν εἰς τὴν Περσίαν, ἀφοῦ διέλυσε
τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἐράτ καὶ ἐπέβαλε τὸν βρετανι-
κὸν νόμον εἰς τὸν Περσικὸν θρόνον, θὰ ἐπετύγχανε
διὰ τῶν ἰδίων μέσων τὸν σκοπὸν τοῦ καὶ εἰς τὴν

Ὁ Θρόνος τοῦ Βασιλέως τῆς Περσίας.

(1) «Καθαρὸι ὀνομάζονται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν
• ἱστορίαν αἱρετικοὶ τινες, διότι ἐπαγγέλλοντο ἤδη καὶ δια-
• γωγὴν καθαρισμένην ἀπὸ κακίας. Οἱ σήμερον ὀνομαζό-
• μενοι Puritains τῆς Ἀγγλίας, συγχωρεῖται νὰ ἐρμηνεύ-
• ωνται Καθαροί.» Ἀτακτ., τόμος Δ', σελ. 192.

Βοχάραν. Αὐστηρὸς, εὐθὺς καὶ υπερήφανος, προ-
• κολημένος ἰσχυρῶς εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὴν θρησκείαν
• τῆς νηπιότητός του καὶ τῆς πατρίδος του, μὴ κύ-
• πτων τὴν κεφαλὴν ἐμὴ εἰς μόνην τὴν στρατιωτικὴν

πειθαρχίαν, ἐδιδάξτο νὰ συνδέσῃ σχέσεις μετὰ κα-
κούργων, μετὰ δολίων καὶ θεοβλαβῶν ἀνθρώπων,
ἐπιβουλευομένων, ἀρπαζόντων, φονευόντων ἐν συνει-
δήσει. Σημειωτέον ὅτι ὁ Στόδδарт εἶχεν ἤδη ἐχθρούς·
ὁ Γιάρ-Μεχμετ, Βεζύρης τοῦ Ἐράτ, προσβληθεὶς ἀπὸ
τὸν ὑπεροπτικὸν τρόπον τοῦ συνταγματάρχου, τὸν
ἐμίσει· γράφας δὲ ἐπιστολὴν μυστικὴν πρὸς τὸν Νάσρ-
Οὐλάχ, τὴν ὁποίαν ἐπέστειλε πρὸς αὐτὸν δι' ἐνὸς
τῶν ἀκολουθῶν τοῦ Στόδδарт, παρίστανε τὸν Ἀγγλον
τοῦτον ὡς ἐπικίνδυνον κατὰσκοπον, ἀλαζόνα, πανούρ-
γον, ἰσχυρογνώμονα, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ κατα-
θάλλῃ ἢ νὰ ἐξολοθρεύσῃ.

Ἄλλ' ὁ Στόδдарт, χωρὶς διόλου ὑποψίας, εἰσήλ-
θεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Νάσρ-Οὐλάχ-Βαχαδούρ
δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ῥαμαζανίου. Πολυά-
ριθμος συνοδία ἱππικοῦ, προηγουμένου ἐνὸς μεχμα-
νάρη, τὸν ὑπέδεχθη καὶ τὸν συνώδενσε μέχρι τοῦ
καταλύματος τὸ ὁποῖον εἶχε προετοιμασθῇ δι' αὐτὸν
πλησίον τῆς οἰκίας τοῦ βεζύρη, Μιζούμ-Βέρδ-Ρεῖζ
καλουμένου. Ὁ βεζύρης ἐπροσποίηθη τὸν ὠρισμένον,
διότι τὰ πιστωτικά τοῦ Στόддарт ἐπεγράφοντο εἰς
τὸν προκατόχον του· ἀλλ' ἡ πρόφαισις ἦτον γελοία·
διότι ὅταν ὁ συνταγματάρχης ἀνεχώρησεν ἐκ Περσίας,
ὁ διορισμὸς τοῦ νέου βεζύρη ἦτον ἄγνωστος· διὰ τῆς
προφάσεως ὅμως αὐτῆς ἤρχισεν τὸ σύστημα τῆς ἐκροβή-
σεως. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ βεζύρη τοῦ Ἐράτ εἶχεν ἤδη περι-
έλθει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βοχάρας, ὅστις
ἐπροσπάθει νὰ ἐρευνῇ μέσα ἀποτελεσματικά διὰ νὰ
ταπεινώσῃ τὸν ξένον ἐλθόντα ἀπερισκέπτως νὰ
τὸν ἐπιβουλεύῃ. Ὁ Στόддарт ἤκουεν ὑπερφάνως
τὰς ὕβρεις ταύτας. Ὁ ὑπουργὸς δὲν ἀπέδωκε τὴν
ἐπίσκεψιν, ἀλλ' ἐμύνησε τὸν Ἀγγλον νὰ ὑπάγῃ πρὸς
αὐτόν. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ὑπάκουσε· τὰς ὕβρεις ταύτας,
προαποφασισθεῖσας ἐκ συμφώνου παρὰ τοῦ βεζύρη
καὶ τοῦ κυρίου του, ἐπεσφράγισε μίαν ἡμέραν ὁ Με-
ζούμ-Βέρδ-Ρεῖζ, ὅτε, μεταβὰς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ
συνταγματάρχου τὸν εἶπε μὲ ὕφος βίαιον καὶ ἀπει-
λητικόν· « Ἡξέυρεις ὅτι ἐσύντριψα ὅλους τοὺς
ἐχθροὺς τοῦ Ἐμίρη; » — Χαίρω μανθάνων, ἀπεκρίθη
εἰρωνικῶς ὁ Ἀγγλος στρατιώτης, ὅτι ὁ Ἐμίρης δὲν
ἔχει πλέον ἐχθρούς. »

Τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ῥαμαζανίου ὁ συνταγμα-
τάρχης διετάχθη νὰ μεταβῇ πεζὸς εἰς Ρέγισταν,
μεγάλην τῆς Βοχάρας ἀγορὰν, ὅπου ὁ Ἐμίρης, ὅστις
ἐπέβηκε νὰ τὸν ὁμιλήσῃ, θὰ ἔστειλε νὰ τὸν παρα-
λάβῃ. Ὁ Στόддарт δὲν συγκατένευσεν, ἀποκριθεὶς ὅτι
θὰ ὑπάγῃ ἐφιππος, ὅτι μόνον μετὰ τὴν βίαν ἐδύ-
ναντο νὰ τὸν καταβιάσασσι, καὶ ὅτι θὰ ἐφέρετο εἰς
Βοχάραν ἀπαρallaκτως ὅπως καὶ εἰς Λονδίνον. Ἡ
ἀξιώσις αὕτη ἐφάνη εἰς τὸν Ἐμίρη, κακῶς ἤδη δια-
τεθειμένον, εἰς ἄκρον ὑπερβολικὴν· οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ
Ἰουδαῖοι δὲν ἔχουσι τὴν ἀδειαν νὰ ἱππεύωσιν εἰς Βο-
χάραν, καὶ μάλιστα εἰς Ρέγιστάν μόνος ὁ Βασιλεὺς
φαίνεται ἐφιππος. Ἐμύνησαν μ' ὅλον τοῦτο εἰς τὸν
Ἀγγλον ὅτι ἐδύνατο νὰ πράξῃ κατ' ἀρέσκειαν· ὁ δὲ
εὐρωπαῖος οὗτος ἀξιωματικὸς, φέρων μεγάλην σολὴν
ἤλθε καλπάζων εἰς Ρέγιστάν· ἀλλὰ τὸ σκάνδαλον
ὑπῆρξε μεγαλύτερον ὅταν, ἀναγγεληθείσης τῆς ἀφί-
ξεως τοῦ Νάσρ-Οὐλάχ, ὑπὸ τῶν σαλπύγγων καὶ τῶν
ποδοβολητῶν τῶν ἵππων, ὁ Ἀγγλὸς ἀξιωματικὸς,

ἀντὶ νὰ καταβῇ ἐστάνῃ εὐθυτενὴς εἰς τὸ ἐρίπιόν του,
καὶ ἔχαιρέτησε κατὰ τὴν στρατιωτικὴν τάξιν πλη-
σιάσας τὴν χεῖρα εἰς τὸν πλόν του. Ὁ Ἐμίρης, ἰδὼν
ὅτι κατεφρονεῖτο δημοσίᾳ, ἐξήρπεν ἐπὶ τοῦ συνταγ-
ματάρχου βλέμμα ἀτενὲς καὶ βλοσυρὸν, δὲν ἐπρόφε-
ρεν οὔτε λέξιν, καὶ διέβη. Ἀεπτὰ τινα μετὰ ταῦτα
θαλαμηπόλους τις τοῦ βασιλέως, ἡρώτησεν ἐξ ὀνό-
ματος τοῦ κυρίου τοῦ τὸν Ἀγγλον, διατὶ δὲν κατέβη
ἀπὸ τὸν ἵππον ὅταν ἐφάνη ὁ Βασιλεὺς. — Δὲν
εἶναι συνήθεια τῆς πατρίδος μου. — Εἶναι ὅμως
τῆς ἐδικῆς μας. — Δὲν ἤμπορῶ νὰ κάμω διαφορε-
τικά. — Πολλὰ καλὰ· ὁ Ἐμίρης εὐχαριστεῖται, καὶ
σὲ προσκαλεῖ νὰ ἔλθῃς ἀμέσως εἰς τὸ παλάτιόν του. »

Ἄλλως πως ὁ ἀγγλῖνος Ἀλέξανδρος Βούρνης εἶχε
προετοιμάσει τὴν εἰσόδον του εἰς Βοχάραν· ἀποταθεὶς
δι' ἐπιστολῆς ὅλως ἀσιατικῆς εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ
βασιλέα τῆς, ἐζήτην προστασίαν καὶ ἀστυλον ἀπὸ τὸ
φρούριον τῶν πιστῶν, τὸν πύργον τοῦ ἰσλαμισμού, τὸν
μαχαρίτην τῆς πίστεως, τὸν ἀστέρα τῆς θρησκείας,
τὸν διανομέα τῆς δικαιοσύνης, τὸν στύλον τῶν εὐσε-
βῶν. » Χωρὶς χαρακτηριστὰ ἐπίσημον κατῴρρωσε νὰ
ἀποκτήσῃ φίλους, διέφυγεν ὅλους τοὺς κινδύνους,
διότι ἐσεβάσθη τὴν θεοβλάβειαν τῶν ἐγγωρίων, συν-
εμορφώθη μὲ τὸν υπερβάλλοντα καθαρισμὸν των,
μὲ τὴν διάπυρον ἀγάπην τῶν διατυπώσεων, μὲ τὴν
ἐξωτερικὴν καὶ ὑποκριτικὴν των σκληραγωγίαν. Ἰδοὺ
πῶς ἐξωμάλυνεν ὅλα τὰ ἐμπόδια. Ἐξ ἐναντίας, ὁ
συνταγματάρχης κατεφρόνησε τὰ ἔθιμα τῆς Βοχάρας,
καὶ συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ ταπεινώσῃ τὴν Ἀλὴν
τῆς διὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀγέρωχου, τὸ ὁποῖον τοσάκις
ἐπικινδύνισεν καὶ αὐτὴν τὴν Εὐρώπην. Τὸν ὠδήγησαν
εἰς πρόδομόν τινα φέροντα εἰς Ἀβεζάχαν, εἶδος αὐλῆς
ὅπου ὁ βασιλεὺς δέχεται ἀνθρώπους καὶ ἀναφοράς.
Πλησιάσας δὲ αὐτὸν θαλαμηπόλος τις τὸν εἰδοποίη-
σεν ὅτι ἐμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Ἐμίρη διὰ νὰ
ζητήσῃ ἀπὸ μέρους τοῦ πρεσβευτοῦ τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ
παρουσιασθῇ καὶ ὑποβάλλῃ τὸ « Ἀρζι μπεντεγκνέ, »
ἥτοι τὴν δέσπιν τοῦ δούλου του. Ὁ Στόддарт ἐσκαν-
δαλίσθη· ἀλλ' ἔπρεπε τότε νὰ σκανδαλίζεται καὶ
διὰ τὴν τίτλον αἱ Μεγαλειότης σου, » εἰς μόνον τὸν
Θεὸν ἀνήκοντα, καὶ διὰ τὰς λέξεις « ταπεινότητος
δούλος Σας. »

Θεωρήσας ἀπρεπῆ τὸν τύπον τοῦτον, ἀπεκρίθη μὲ
τρόπον ἀπότομον· « Εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἀποτείνω
δεήσεις· δὲν εἰμαι δούλος κανενός· εἰπέτο εἰς τὸν
κύριόν σου. Ὅταν μὲ δεσθῇ θὰ τὸν κοινοποιήσω ὅ,τι
πρέπει, ἀλλ' ὄχι προτῆτερα. » Τοιούτος ἐφάνη· καὶ
εἰς πολλὰς ἄλλας παρομοίας περιπτώσεις. Ἄλλ' εἰς
τοὺς τόπους ἐκεῖνους ἡ παρουσία τοῦ ἡγεμόνος ὑπο-
τίθεται ὅτι πρέπει νὰ καταπλήξῃ καὶ ῥίψῃ καταγῆς
μὲ τὴν λάμψιν τῆς τὸν ξένον ὅστις τολμήσει νὰ
προσβλέψῃ εἰς τὰς ἀκτίνας του· ἰδοὺ διατὶ, ὅταν ἐμ-
βαίνῃ τις εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ βασιλέως, τὸν κρατοῦ-
σιν ἀπὸ τὰς μασχάλας καὶ τὸν στηρίζουσι διὰ νὰ
μὴ πέσῃ. Ὁ Στόддарт ὅμως ὠθήσεν μὲ ὀρμὴν τὰ δύο
του στηρίγματα, καὶ ὅταν ὁ ἐπὶ τῶν τελετῶν, καθὰ
λέγει ὁ Γρόβερ, ἦλθε νὰ ψαύσῃ τὰ φορέματά του
μήπως εἶχε κρυμμένα ὅπλα, τὸν ἀνεποδογύρισε μὲ
σφοδρότατον γρόνθον καὶ τὸν ἐξήπλωσεν ἡμιθανή·
ἡ περίστασις αὕτη, καὶ τοὶ ἀμφιβαλλομένοι, δὲν εἶναι

ἀσύμφωνος μετὰ τὴν γενικὴν τοῦ συνταγματάρχου διαγωγὴν. Ὅταν ξένος τις εἰσέρχεται εἰς τὴν αἴθουσαν, κλητὴρ τις, ἰστάμενος παρὰ τὴν θύραν, ἐκφωνεῖ τὰς λέξεις ταύτας· « Εὐχῆσθε πάντες ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, » ὡς νὰ ἐπρόκειτο κίνδυνος ἢ θάνατος. Ὁ Στόδδαρτ, ἀγνοῶν τὴν διατύπωσιν ταύτην, ἀντὶ νὰ εὐχηθῇ κατὰ νοῦν, ἐξεφώνησεν εὐχὴν περὶ τὴν ἀπειθυνομένην πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ Νάστ-Οὐλάχ, καθήμενος ὑπὸ τὸν βασιλικὸν τοῦ οὐρανόν, ἐψηλάφη τὸν πώγωνά του, μόλις κρύπτων τὸ κατὰ τοῦ ξένου μίσος του, τὴν ἀποστροφὴν του διὰ τὴν βαρβαρότητα του καὶ τὴν ἀηδὴν του διὰ τοὺς δεσποτικὰς τρόπους του. Εἶπε, κατὰ τὴν συνήθειαν, τὸ *Allach* ἐκ μέρους, ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀπέμπεψε τὸν Στόδδαρτ.

Ἡ ἀρχὴ αὕτῃ δὲν ἦτον οἰωνὸς αἰσίας ἐκβάσεως. Ὁ Στόδδαρτ, ὅστις διὰ τῆς διαγωγῆς του, δὲν εἴλκυσε βεβαίως τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἡγεμόνος, ἦλθεν εἰς Βοχάραν χωρὶς δῶρα, χωρὶς συνοδίαν, ἐφόδιον ἔχων μόνον τὸν ἀτρόμητον χαρακτήρα του. Ἐπαρουσιάσθη δὲ ὡς κατακτητὴς μάλλον ἢ ὡς φίλος· ὁ πολιτικὸς τοῦ χαρακτήρ ἦτον ἀμφίβολος· δὲν ἀντεπροσώπευεν οὔτε τὴν Ἀγγλίαν, οὔτε τὴν ἑταιρείαν τῶν Ἰνδιῶν. Ὁ Χάνης καὶ ὁ βεζύρης του δὲν παρέτρεξαν τὰς περιστάσεις ταύτας, καὶ, δύο ἡμέρας ἔπειτα, τὸν ἐπροσκέλεσαν νὰ μεταβῇ πάραυτα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ βεζύρη. Οὗτος δὲ, κατ' ἀνεξήγητον εὐγένειαν, διότι ἡ ὥρα ἦτον προχωρημένη, ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ, ἐνῷ εἶχε προηγουμένως ἀποβάλῃ. ἄλλην ὁμοίαν πρόσκλησιν.

Ἐμβὰς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μαζούμ, εἶδε δώδεκα ἐνόπλους εἰς τὸν πρόδρομον, οἵτινες ἔπесαν ἀμέσως κατεπάνω του, τὸν ἀνεποδογύρισαν καὶ τὸν ἔδεσαν μετὰ σχοινία. Ἐνῷ δὲ ἦτον ἐξηπλωμένος, μετὰ χεῖρας καὶ πόδας δεμένους, καταγῆς, ἐφάνη ὁ βεζύρης κρατῶν γυμνὸν γιγαγάνιον· « Ὁ Θεὸς νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἀμαρτίας σου! » ἐφώναζεν ὁ Ἀγγλος, νομίσας ὅτι ἐφθασεν ἡ τελευταία ὥρα του. Ὁ δὲ Μαζούμ-Βερδ, μετὰ βλέμμα σπινθηροβολοῦν, μετὰ στόμα ἀφρίζον, θέσας ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Στόδδαρτ τὴν ἀκωκὴν τῆς λεπίδος του, ἤρχισε νὰ τὸν ὑβρίζῃ· « Ἄθλιε κατὰσκοπε! ἀφρὲς τῆς θαλάσσης! ἐστάλης λοιπὸν ἀπὸ τοὺς αὐθέντας σου τοὺς Ἀγγλους ν' ἀγοράσῃς τὴν Βοχάραν, καθὼς ἠγόρασαν καὶ τὴν Κασούλ. Δὲν θὰ τὸ ἐπιτύχεις! θὰ σὲ σκοτώσω! » Ταῦτα λέγων ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ τὸ γιγαγάνιον εἰς τὸ στήθος τοῦ Στόδδαρτ, ὅστις, μετὰ ὀφθαλμὸν ἀκίνητον, ἠτένιζε τὸ θηριώδες τοῦ βεζύρη βλέμμα. Ἡ σκιὴ αὐτῆς διήρκεσε λεπτά τινα· ἀλλ' εἶτε διότι ἡ ἀταρξία τοῦ θύματος ἀφώπλισε τὸν βραχίονα τοῦ δημίου, εἶτε, τὸ πιθανώτερον, διότι τὸ πρᾶγμα εἶχε προσχεδιασθῇ μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Μαζούμ, ὁ βεζύρης εἶπεν εὐθὺς εἰς τοὺς ὑπνρέτας του· « ἀπάρετέ τον! » Τὴν ὥραν ἐκεῖνην ἔπιπτε βροχὴ ὡς χεῖμαρρος, καὶ οἱ ὑπνρέται, φέροντες λαμπάδας καὶ βαθυτάτην τηροῦντες σιωπὴν, τὸν ἀνεσθίωσαν ὡς πτώμα, τὸν μετέφερον δι' ἐρήμων ὁδῶν, πότε ἄπτοντές του κατὰ πετρῶν, καὶ πότε σεύοντες ἀπανθρώπως τὰ κατακτατικὰ μέλη του. Ἄλλοτε ἐσταμάτουσαν, καὶ τὰ ἄγρια ἐκεῖνα πρόσωπα τὸν παρετήρουν γελῶντα.

« Τελειώσατέ με πάραυτα! ἐφώναζεν ἐκεῖνος· διὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τελειώσατέ με! Μὴν παρατείνετε τὰ βάσανά μου! » Εἰς ἐξ αὐτῶν, πλησιάσας πρὸς τὸν συνταγματάρχην μετὰ τὴν λαμπάδα του, ἔκυσεν, ἐνῷ ἦτον ἀκίνητος καταγῆς, καὶ τὸν εἶπε· « Βέβαιον ἢ διάβολος ἢ μάγος εἶσαι! ἤξεύρεις ἀπὸ τώρα ὅτι δὲν θὰ σὲ σκοτώσωμεν. Ἐάν ἦσουν ἄνθρωπος θὰ ἐφοβείσο. » Τὸν ἔσυραν ἐκ νέου διὰ μέσου τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν ἔριψαν δέσμιον, ὅπως ἦτον, εἰς θάλαμον σκοτεινόν, καὶ ἔκλεισαν τὴν θύραν μετὰ κλειδῶν. Πρὸ δύο ἡδὴ ὥρων ἔκειτο μόνος, ἐξηπλωμένος ἐπάνω εἰς τὸ κάθυρον τῆς εἰρκτῆς πάτωμα, ὅταν ἤνοιξεν ἡ θύρα, ἐφάνησαν φῶτα, καὶ ἐμβήκεν ἀριθμὸς τις ὑπηρετῶν, προπορευομένου ἀνθρώπου τινὸς περιτυλιγμένου ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν μετὰ μάλιννα φορέματα, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἐφαίνοντο εἰμὴ μόνον οἱ ὀφθαλμοὶ του. Ὁ παρὰ τοῦ οὐτοῦ ἀνθρώπου ἐκάλυπτον ἐπὶ σκιμποδὸς πρὸς τὴν ἀκρὰν τῆς αἰθούσης, τὰ δὲ φῶτα, ἐτέθησαν ἐνώπιόν του. Ὁ δέσμιος παρετήρει μετὰ προσοχὴν ὅλας τὰς κινήσεις τοῦ νεοελθόντος, πρὸς ὃν ἐδείκνυνον οἱ ἄλλοι πολὺ σέβας, καὶ ὁ ὁποῖος τὸν ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ὁ Ἐμίρης. Ἀνασηκωθείς ὀλίγον καὶ προσπαθήσας νὰ ἀναλάβῃ δύναμιν· « Παρακαλῶ τὸν Παντοδύναμον, εἶπε πρὸς τὸν μυστηριώδη Βοχαρὸν μετὰ φωνῆν ἔντονον, νὰ σᾶς συγχωρήσῃ. Ἐκάμετε κακὰ νὰ ῥίψετε εἰς τὴν φυλακὴν ἀνθρώπον ἀθῶν, ἀποσταλέντα παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του πρὸς τὸν βασιλέα σας. Ἐάν δὲν εἴχετε διαθέσειν νὰ με δεχθῆτε, δὲν ἔπρεπε νὰ με ἀφήσετε νὰ ἐμβῶ εἰς τὴν πόλιν σας· ὁ βεζύρης ἔπρεπε νὰ με φανερώσῃ τὸ θέλημα τοῦ κυρίου του. Ἐάν θέλετε νὰ ἀναχωρήσω, εἰμ' ἔτοιμος νὰ κἀμῶ ὅ,τι ἐπιθυμεῖτε. » Ἀκούσας ταῦτα μετὰ προσοχῆς ὁ περιτυλιγμένος ἀνθρώπος ἐσηκώθη καὶ εἶπε· « Θὰ κοινοποιήσω ὅσα με εἶπες εἰς τὸν Ἐμίρη. »

Ὁ ἀνθρώπος οὗτος, ὅστις ἦτον ὁ ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας τῆς Βοχάρας, Μιρὶ-Σαάδ, ἐνήργησεν, ἐξελθὼν τῆς φυλακῆς, τὸ θέλημα τοῦ κυρίου του, κατέσχευεν ὅλα τοῦ συνταγματάρχου τὰ ἔγγραφα, τὰ ἔκαυσεν, ἐξέθεσεν εἰς δημοπρασίαν τὴν συσκευὴν του, καὶ τὸν μετέφερεν εἰς φρικτωδέστεραν ἀπὸ τὴν πρώτην εἰρκτὴν καταβιβασθεὶς διὰ σχοινίων εἰς βάθος εἰκοσινὸν ποδῶν, ὁ ἄθλιος Στόδδαρτ εὐρέθη ἐντὸς φρέατος εἰς τὴν συντροφίαν τριῶν ἄλλων, ἐξ ὧν οἱ δύο ἦσαν κλέπται καὶ ὁ τρίτος δολοφόνος, φυλακισμένοι ἐκεῖ πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Τὰ ἔντομα καὶ τὰ ἐρπετὰ, ἃ τινα ἐγενώοντο εἰς τὴν δυσώδη ἐκεῖνην ὀπὴν, τοὺς κατεβασάνησαν ἀενάως· τοὺς ἐδίδετο διὰ σχοινίου ὀλίγη τροφή, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἔπινον κἀπνόν.

Ὅταν ἐκορέσθη τὸ θηριώδες πάθος τοῦ Νάστ-Οὐλάχ, ὅταν ἐνόμισεν ὅτι κατεδάμασε τὴν ὑπερηφάναν τοῦ Ἀγγλου καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ τρομάξῃ τὴν δύναμίν του, διέταξε τὸν ὑπουργόν τῆς ἀστυνομίας νὰ τὸν ἀνασύρῃ ἀπὸ τὸ φρέαρ, ὅπου ἐσῆπετο πρὸ δύο μηνῶν, καὶ νὰ τὸν φυλάτῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Δύο ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ἐλθὼν ὁ δῆμιος πρὸς τὸν Στόδδαρτ, τὸν εἰδοποίησεν ὅτι ἐμελλε νὰ θανατωθῇ ἐκτὸς μόνον ἐάν ἐγίνετο μωχαμεθανός. Καταβεβλημένος ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τὴν ἀσθένειαν ὁ Στόδδαρτ ὡμολόγησεν τὸν ἰσλαμισμόν. Ἡ ἐντομὴ

καὶ αὐστηρὰ εὐσεβείᾳ του δὲν ἐσυγχώρησε πώποτε τὴν ἀδυναμίαν ταύτην, καὶ ὁλόκληρος ὁ ἐπίλοιπός του βίος ὑπῆρξε βίος θερμῆς μετανοίας. Ἐν τοσούτῳ διασπαρείσκει τῆς φήμης τῶν παθημάτων του, ὁ Ῥώσος διοικητὴς τοῦ Ὁρεμβούργ, ὁ στρατηγὸς Περῶφσκις, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Νάσρ-Οὐλάχ νὰ παραδώσῃ, εἰς χεῖρας τῶν Ῥώσων τὸν αἰχμάλωτον. Ὁ δὲ Ἐμίρης προσκαλέσας ἐνώπιόν του τὸν Ἀγγλον ἀξιωματικὸν αὐτοῦ. Οἱ Ῥώσοι σὲ ζητοῦν, τὸν εἶπε· τί σὲ θέλουν; Ὁ αὐτὸς μετὰ χειρὸς ἀράγει καλὰ, καὶ νὰ σὲ παραδώσω εἰς αὐτούς; — Εἰμαι βέβαιος, ἀπεκρίθη ὁ συνταγματάρχης, ὅτι θὰ με καλομεταχειρισθῶν· ἀλλ' ἐὰν ἡ κυβέρνησίς μου ἐρωτήσῃ τὴν Ὑψηλότητά σου τί με ἐκκλινεις, τί θ' ἀποκριθῇς; ὁ Τοιοῦντι ὑπῆρξαν οἱ λόγοι τοῦ παραδόξου ἐκείνου ἀνθρώπου, οὗ τινος τὴν ἡρωϊκὴν καρδίαν δὲν εἶχε δυνήθῃ νὰ καταβάλῃ οὔτε ἡ νοσώδης εἰρκτῆ, οὔτε ὁ ἐπικείμενος θάνατος. Ὁ Χάνης λαβὼν τότε ἀπὸ τὴν ῥάχιν του τὴν μαῦρην μῆλωτήν του, ἐνέδυσσε τὸν συνταγματάρχην καὶ διέταξε νὰ τὸν περιφέρωσιν ἐν θριάμβῳ εἰς τῆς πρωτευούσης τὰς ἀγυίας. Οὗτος δὲ, ἅμα ἀνέλαβε τὴν ὑγείαν του, ἐκήρυξε δημοσίᾳ καὶ πασιφανῶς ὅτι εἶναι χριστιανὸς, διαμαρτυρηθεὶς κατὰ τῆς βίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποκύψας εἶχεν ἐξορκώσῃ.

Ἡ ἀάνετος αὕτη διαγωγὴ, ἡ ἀνένδοτος αὕτη ἰσχυρογνωμοσύνη, ἀπεδείκνυντο ἐπὶ τοσοῦτον μεγάλῃν καὶ σπανίαν γενναϊότητα, ὥστε ὁ Νάσρ-Οὐλάχ, ὁ Μαζούμ, ὁ Μιρ-Σαὰδ καὶ ὁ λαὸς αὐτὸς καταπληθέντες καὶ ἡττηθέντες, οὕτως εἰπεῖν, τὸν ἐπεριουήθησαν, καὶ τὸν εἶπον ὅτι τὸν εἶχον ἐκλάβει κατ' ἀρχὰς ὡς κατάσκοπον· ὁ Ἐμίρης τὸν ἐδέχετο φιλοφρόνως εἰς τὴν αὐλὴν του, καὶ ὁ βάρβαρος αὐτὸς τὸν ἔδωκε μάλιστα καὶ εὐγενεῖας δείγματα.

Πολλὰ ἦσαν τὰ αἷτια τῆς μεταβολῆς ταύτης· ἐν πρώτοις, ἐφοβοῦντο τὰ θριαμβεύσαντα τῶν Ἀγγλων ὅπλα εἰς Ἀφγανιστάν καὶ Καθούλ· ἔπειτα, ὁ Ἐμίρης ἤθελε νὰ δειξῇ τὴν μεγαλοπρέπειάν του ἀπὸ ἑδῆς τὴν τυραννίαν του· καὶ τέλος πάντων εἶχε συλλάβει τὴν ἐλπίδα νὰ ἐλκύσῃ, ὡς τὸ εἶχε κατορθώσει καὶ ὁ Ῥουνζέτ-Σιγκ, κανένα ἐκ τῶν φράγκων, εἰδότεων τὰς τέχνας καὶ τὴν διπλωματίαν, ἐπιτηδείων εἰς τὸ νὰ διοργανίῃσιν στρατοὺς, καὶ παρακολουθούμενων ζείποτε καὶ πανταχοῦ ἀπὸ τῆς τύχης τὴν εὐνοίαν. Φιλορρονούμενος καὶ κολακευόμενος εἰς Βοχάραν, καὶ τοι πολλάκις ἐξυβριζόμενος ἀπὸ τὸν λαὸν ὡς ἐπιστρέψας εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, κατοικῶν εἰς τὸ παλάτιον, αἰχμάλωτος ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἐπετρεῖτο ποτὲ μὲν ἀπὸ εὐγενῆ τινα φιλοχρήματον Ἀβδ-Οὐλ-Σαμὴτ-Χάν ὀνομαζόμενον, ποτὲ δὲ ἀπὸ τὸν Ἀβδούλ-Χαλὴν ἐπιστάτην τῶν ἀνακτόρων. Ἀσθενήσας ἀπὸ τῶν ἐσθῆθ ἀπὸ τὸν ἱατρὸν τοῦ Χάν σταλέντα ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν Βασιλέα. Ὅταν μετὰ τινα καιρὸν ἡτοιμάσθῃ πρεσβεία τις νὰ ἀπέλθῃ εἰς Πετρούπολιν, ὁ Νάσρ-Οὐλάχ ἐπρότεινεν εἰς τὸν συνταγματάρχην νὰ τὴν συνοδεύσῃ μέχρι τῆς πόλεως ταύτης, καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκπληρῶσιν ἰδιαιτέρας τινὸς ἐντολῆς· φθάσας εἰς Ὁρεμβούργ καὶ εἰς τὰ σύνορα τῆς Ῥωσίας, ἐδύνατο νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ῥώσων καὶ νὰ μὴ ἐπανελθῇ πλέον εἰς Βο-

χάραν. Δὲν ἠθέλησεν ὁμῶς διότι, ὡς ἔλεγεν, εἰ ἡ κυβέρνησις του δὲν τὸν εἶχεν εἰσέτι διατάξει νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ Βοχάραν. Ὁποία ἀνήκουστος στρατιωτικὴ πειθαρχία! ἀλλ' ὁ παράδοξος οὗτος Ἀγγλος δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονήσῃ ὅτι αἱ ἀποστάσεις, ὁ ἀδιάκοπος πόλεμος, ἡ πολιτικὴ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας κατάστασις, κατέστενον ἀδύνατον σχεδὸν τὴν συγκοινωνίαν· ἦτον πολλὰ πιθανὸν νὰ μὴ λάβῃ πώποτε τὴν ἀδειαν, ἡ δὲ ἐπιμονὴ του ἀνεγέννα τὰς ἐναντίον του ὑποψίας. Καὶ τῶνόντι, ἡ ὀργὴ τοῦ βαρβάρου ἤναψεν ἐκ νέου· δις ἔρριψε τὸν Ἀγγλον εἰς τὴν φυλακὴν καὶ δις τὸν ἡλευθέρωσεν· ἀλλ' αὐτὸς ἔμεινεν αἰωνίως ἀτρόμητος, ὡς στρατιώτης ἰστάμενος ἀκίνητος εἰς τὴν θέσιν του, ἐκτεθειμένος εἰς τὰς σφαῖρας τῶν ἐχθρικῶν πυροβόλων.

Ὅσακις ἀνενεοῦντο αἱ ὑποψίαι τοῦ Νάσρ-Οὐλάχ, ὁ ἐπιτηρῶν τὸν Στόδδαρτ εὐγενῆς διατάττετο νὰ τὸν φαρμακίσῃ· ὁ Ἀγγλος διεπραγματεύετο τότε τὴν ζωὴν του, καὶ μόλις κατῴρθον νὰ τὴν σώσῃ ὑποσχόμενος εἰς τὸν πλεονέκτην φύλακά του πλούσια λύτρα. Ἄλλοτε, ἐμπνεόμενος ὁ Ἐμίρης ἀπὸ αἰσθήματα φιλελευθρίας, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καπνὸν καὶ μῆλωτάς, ἐπάσχισε νὰ τὸν σαγηνεύσῃ, καὶ τὸν παρεκάλει νὰ διορθώσῃ τὸν ὑδράργυρον τῶν κατόπτρων του, νὰ τὸν κατασκευάσῃ θερμότερον καὶ κηρίᾳ καίοντα χωρὶς νὰ κηπνίζωσιν. Ὁ Στόδδαρτ θὰ ὠφελεῖτο μεγάλως ἀπὸ τὰς περιοδικὰς ταύτας διαθέσεις τοῦ Ἐμίρη, ἐὰν εἶχεν ἴσῃν μετὰ τὴν εὐσεβείαν του ἐπιτηδειότητα καὶ τόλμην.

Ἐν τοσούτῳ, τὰ ἐξωτερικὰ περιστατικά, ἐγγίζοντα εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος τοῦ 1841 ἔτους, ὅτε τὰ γενὰ τοῦ Ἀφγανιστάν ἐσκαπάζθησαν ἀπὸ ἀγγλικὰ πτώματα, κατέσενον ἔτι μᾶλλον δεινὴν τὴν θέσιν τοῦ βρετανικοῦ πρεσβευτοῦ. Πόλεμος εἶχεν ἀνάψει μετὰ τοῦ Νάσρ-Οὐλάχ καὶ τοῦ Μοχαμέτ-Ἀλῆ, ἐνὸς τῶν ὁμῶρων μικρῶν βασιλείων, κατὰ προτροπὴν, ὅπως ἐλέγετο τοῦλάχιστον, τῶν Ἀγγλων. Ὁ ἐν Κωνσταντινοπόλει Σουλτάνος, πνευματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἰσλαμισμού, ἔγραψεν εἰς τὸν Χάνην τῆς Βοχάρας ν' ἀπολύσῃ τὸν αἰχμάλωτόν του, οἱ Ῥώσοι αὐτοὶ, τῶν ὁποίων μία πρεσβεία ἐστάλη τότε ἀπὸ Πετρούπολιν, ἐχέτουν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Στόδδαρτ, ὁ δὲ Χάνης τῆς Κίβας, ἀναγκασζόμενος ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην Ἀβδοῦ, τὸν ἐζήτηε ἐπίσης. Στενοχωρηθεὶς πανταχῇ, καὶ ἀπορῶν πῶς νὰ διαφύγῃ τὰς ἀπαιτήσεις, ὁ τύραννος ἔγεινε μανιώδης· ἀπεκρίθη λοιπὸν εἰς μὲν τὸν Σουλτάνον ὅτι θὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν παραγγελίαν του, φθάνει μόνον νὰ μὴ τὸν βλάβῃ ἡ βασιλίςσα τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ νὰ μείνῃ φίλη του, εἰς δὲ τὴν Πετρούπολιν, ὅτι ὁ αἰχμάλωτος ἦτον ἀπλὸς περιηγητὴς ἀνεῦ ἐπιστήμου χαρακτῆρος, καὶ τέλος εἰς τὸν συνάδελφόν του τῆς Κίβας ἔγραψε τὰ περιεργα ταῦτα λόγια· «Σὺ ἔχεις ἓνα Ἀγγλον, καὶ ἐγὼ ἄλλους ἓνα. Διατί θέλεις νὰ με πάρῃς τὸν ἐδικόν μου; ὁ Μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Κοχανῶν.

Ὅταν ἐφθασεν εἰς Βοχάραν ἡ Ῥωσικὴ πρεσβεία, εὗρε τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν καὶ ἔσπευσε νὰ τὸν προσφέρῃ τὴν προστασίαν της. Πολλὰ τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας εἶχε γράψῃ εἰς φίλους του, σταλίσαι

ἄλλαι μὲν διὰ Κούρδων, οἵτινες τὰς ἐξέρπτον εἰς τὰ φορέματά των, ἄλλαι δὲ δι' Ἰουδαίων ἢ Περσῶν δελεαζομένων διὰ χρημάτων, εἶχον φθάσει εἰς τὸν προσὸν ὅρον των. Εἰς τὴν ἀνταπόκρισιν αὐτὴν, δημοσιευθεῖσαν ἐν μέρει, ἀνευρίσκομεν μὲ ἐκπληξιν τὸ καθαρουργικὸν—*puritain*—ὑφὸς τῶν συγχρόνων τοῦ Κρόμβελ· τὸ θρησκευτικὸν συμφέρον, ἀνώτερον παρὰ τῷ Στόδδарт τῶν διπλωματικῶν ἢ πολεμικῶν συμφερόντων, κατακυριεύει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τύχην του, καὶ τὰ ἐξαίσια ταῦτα αἰσθήματα τὸν ἀποδεικνύουσι πραγματικῶς μέγαν. Ὁ λοχαγὸς Κονόλλυς, ἀποσταλεῖς, ὥς καὶ ὁ Στόδδарт, πρεσβευτὴς παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Κοκάν, ἀπεφάσισε, λαβὼν ἐπιστολὴν τοῦ συνταγματάρχου, ν' ἀπέλθῃ πρὸς τὸν συστρατιώτην του καὶ νὰ συμμεριθῇ τοὺς κινδύνους του. Ἡ ἀπόπειρα ἦτον λίαν ἐπικίνδυνος, διότι ὁ Νάσρ-Οὐλάχ ἐθεώρει τὸν Κονόλλυν ὡς τὸν πρωταίτιον τοῦ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν γειτόνων του πολέμου. Ὁ Μοχαμέτ-Ἀλῆς βασιλεὺς τῆς Κοκάν, τὸν ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ εἰς Βοχάραν, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως τοῦ νὰ τὸν πληροφορήσῃ μετ' ἀκριβείας περὶ τοῦ δρόμου δι' οὗ ἐμελλε νὰ διαβῇ ὁ ἐχθρὸς του. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Νάσρ-Οὐλάχ ὑπερεχάρη διότι καὶ ἄλλος Ἀγγλος ἤρχετο νὰ ἐμπέσῃ εἰς τὰς παγίδας του· ἐσπευσε λοιπὸν νὰ χορηγήσῃ τὴν συγκατάθεσιν του, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐλευθερώσῃ αἰχμαλώτον τινα, ὅστις ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς τὸν Κονόλλυν τὴν βασιλικὴν ἐπιστολὴν, καὶ νὰ διαπεράσῃ τόπον πλήρη κινδύνων καὶ στρατευμάτων. Ὁ Κονόλλυς, γενόμενος ἐν πρώτοις δεκτὸς εἰς τὸ βασιλικὸν γρατόπεδον, καθυποβληθεὶς ἔπειτα αὐθαδῶς εἰς ἀτόπους τινὰς ἐρωτήσεις, λαβὼν ψυχρὰν ὑποδοχὴν καὶ ἀποσταλεῖς, κἀλῶς συνωδευμένος, εἰς Βοχάραν, κατέλυσεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ εὐγενοῦς Ἀβδ-Οὐλ-Σαμῆτ. Ὁ Στόδδарт διέμενε τότε ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ῥωσικῆς πρεσβείας.

Ἀλλ' ὁ Ἐμίρης, φοβούμενος μήπως μείνῃ διαπαντὸς πλησίον τῶν Ῥώσων, καὶ θέλων νὰ τὸν βιάσῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀβδ-Οὐλ Σαμῆτ, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Κονόλλυν νὰ τὸν ἰδῇ, ἐνῷ οἱ δύο φίλοι ἀποχωρισμένοι, δὲν ἐπροσπάθουν εἰμὴ πῶς νὰ παρεννεύουσιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος· ἐπὶ τέλους, παρὰ συμβουλὴν ἀπὸ ἐπιθυμίαν δικαίαν μὲν ἀλλ' ὀλεθρίαν, ἐγκατέλειπε τὴν 11 Νοεμβρίου 1840 τὴν ῥωσικὴν πρεσβείαν διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ συζήσῃ μετὰ τοῦ φίλου του εἰς τοῦ Ἀβδ-Οὐλ-Σαμῆτ τὴν οἰκίαν.

Ὁ Νάσρ-Οὐλάχ κατέστη λοιπὸν, ὡς ἐπεθύμει, κύριος καὶ τῶν δύο Ἀγγλων. Ὁ πόλεμος τῆς Καβούλ ἐξηκολούθει, καὶ οἱ λαοὶ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας ἐπνεον ἐκδίκησιν κατὰ τῆς δυνάμεως ἥτις τοὺς ἐμάστιζε καὶ τοὺς συνέθλιβε πανταχόθεν. Ἡ πρὸς τὸν Κονόλλυν τοῦ Νάσρ-Οὐλάχ διαγωγὴ ἦτον ἀλαζών καὶ ἀπειλητικὴ· ὁ Ἀβδ-Οὐλ-Σαμῆτ ἐφοβεῖτο ὅτι ὑπεκρίνετο ὅτι ἐφοβεῖτο μήπως ἡ ὀργὴ τοῦ μονάρχου πέσῃ καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς του, καὶ διὰ τοῦτο προσδιωρίσθη κατὰλυμα ἰδιαιτέρον εἰς τοὺς Ἀγγλους, καθὼς καὶ τρία τιλλὰχ, ἥτοι τεσσαράκοντα δύο δραχμαὶ καθ' ἡμέραν. Ἐπὶ ὀλόκληρον μῆνα ὁ Κονόλλυς ἐζήτει εἰς μάτην νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν βασιλέα. Τὴν 2 δεκεμβρίου ἐπροσκάλεσαν καὶ τοὺς δύο αἰχμαλώτους

εἰς τὸ παλάτιον. «Ποῦ εἶναι τὰ γράμματά σου; ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς τὸν Κονόλλυν. Εἶσαι κατὰσκοπος· ἐνθυμήσου ὅμως ὅτι ἡ Βοχάρα δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ κυριευθῇ καθὼς καὶ ἡ Ἀφγανιστάν. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ἂς ἔλθουν, ἂν θέλουν, μὲ στρατεύματα οἱ Ἀγγλοὶ σου νὰ σ' ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὰς χεῖράς μου.» Ὁ δὲ Κονόλλυς ἀπεκρίθη μὲ τὴν αὐτὴν μὲν σταθερότητα τοῦ Στόδδарт, ἀλλὰ μὲ πλειοτέραν φρόνησιν. Μετὰ ταῦτα ἐκλείδωσαν ἀμφοτέρους εἰς θάλαμόν τινα τοῦ παλατίου, ὅπου διενυκτέρευσαν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, καὶ τὴν ἐπιούσαν τοὺς ἐῤῥειψαν εἰς τὴν φυλακὴν.

Πολλὰ λεπτομέρειαι τῶν περιστάσεων τούτων, τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ λοχαγὸς Γρόβερ, ἀνιρέθησαν ἢ ἐθεωρήθησαν ὡς μὴ ἀκριβεῖς ἀπὸ ἄλλους· ὅλοι ὅμως συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν δεινὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἐπεριγράψαμεν. Ἀδιάφορον ἐὰν ὁ βασιλεὺς τῆς Βοχάρας ἐφάνη φιλοφρονέστερος πρὸς τὸν Κονόλλυν τὸ κατάρχας. Αἱ πολεμικαὶ περιπέτειαι ἦσαν ἀλλεπάλληλοι, καὶ ἡ ἀποστασία τῆς Καβούλ ἐξηπλοῦτο καὶ ἤϋξανε καθ' ἡμέραν. Ὁ Ἰουδαῖος ταχυδρόμος, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει νὰ φέρῃ πρὸς τὸν Νάσρ Οὐλάχ ἐπιστολὴν τοῦ λόρδ Πάλμερστον, δι' ἧς ἀπήτει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων, ἀπεκεφαλίσθη, καθ' ἃ λέγει ὁ λοχαγὸς Γρόβερ, ἐντὸς τοῦ παλατίου, κατ' ἄλλους δὲ, ἐῤῥίφθη εἰς τὸ ζοφερόν φρέαρ καὶ ἐθανατώθη. Ἡ Ἀγγλία, χωρὶς δύναμιν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, δὲν εἶχε πλέον πρέσβεις οὔτε εἰς Ἑράτ, οὔτε εἰς Κίβαν, οὔτε εἰς Κοκάν· ἡ Ἀφγανιστάν ἦτον ἐτοιμὴ εἰς πόλεμον καὶ αἱ συγκοινωνίαι ὅλαι εἶχον διακοπῇ· οἱ δὲ δύο ἐκεῖνοι ἐν Ἰνδία σκοπιωροὶ τῆς Ἀγγλικῆς δυνάμεως ἐφάνιντο καταδικασμένοι εἰς θάνατον.

Ἄλλ' ὁ Κ. Βουτένιεφ, πρέσβυς τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ῥωσίων, τὸν ὁποῖον ἡ καθ' ἡμέραν αὐξάνουσα τοῦ Χάνη λύσσα ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βοχάραν, δὲν ἔπαυε τοῦ ν' ἀπαιτῇ τοὺς Ἀγγλοὺς αἰχμαλώτους. Συγχρόνως τότε ὁ υἱὸς δικαστοῦ τινος τῆς Ἑράτ, Ἀκουζαδὲχ - Σαλὲχ - Μοχαμέτ ὀνομαζόμενος, οὐτινος ἡ οἰκογένεια ὥφειλε τὴν ζωὴν τῆς εἰς ἓνα Ἀγγλόν, τὸν ταγματάρχην Τὸδ, καὶ ὅστις ἐφάνιστο ὅτι εἶχεν ἀφιερῶσαι τὰς ἡμέρας του εἰς τὸ νὰ ὠφελῇ τοὺς συμπολίτας τοῦ ἐλευθερωτοῦ του, ἀπεφάσισε νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς Βοχάραν πρὸς τὸν λοχαγὸν Κονόλλυν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὑπηρεσίαν διετέλει ἀπὸ πολλοῦ. Τὴν γενναϊότητα τοῦ Ἀσιανοῦ τούτου, ἴσῃν μὲ τὴν διάπυρον εὐγνωμοσύνην του, εἶναι δίκαιον νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα.

Ἐξ μῆνας πρὶν, φίλος τις τοῦ ταγματάρχου Τὸδ, ὁ λοχαγὸς Ἀβσοτ, περὶ τῆς εἰς Κίβαν πρεσβείας τοῦ ὁποίου ὠμιλῆσαμεν ἀνωτέρω, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Ῥωσίαν· συμμορία δὲ Κοζάκων τὸν συνέλαβε καθ' ὁδόν, ἐφόνευσε τοὺς ἀκολούθους του, τὸν ἐλίσσευσε καὶ τὸν ἀχμαλώτισεν. Ἐνῷ ἔκειτο καταγῆς, φρουρούμενος καὶ ἀναμένων τὸν θάνατον, Κοζάκος τις εἰσελθὼν εἰς τὴν σκηνὴν εἶπεν εἰς αὐτόν· «Ἦλθαν νὰ σ' ἐλευθερώσουν.» Καὶ εὐθὺς νέος τις φορῶν ἐνδυμα Ἀφγανοῦ ἀνεσῆκωσε τὸ δέρμα τῆς σκηνῆς, ἐπέταξε πρὸς αὐτόν καὶ κλαίων ἐῤῥίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του. «Χάρis τῷ Θεῷ! ἐφώνησε Περ-

πιστι, σὲ ἡῦρα τέλος πάντων! Σήκωσε, κύριε, τὴν κεφαλὴν σου, καὶ τὰ δεινά σου ἐτελείωσαν. » Ὁ νέος οὗτος ἦτον ὁ Ἀκουζαδέχ, τὸν ὁποῖον εἶχε γείλει ὁ ταγματάρχης τὸδ εἰς ἀνέυρεσιν τοῦ Ἄββοτ, μὲ λύτρα πλουσιώτατα. Διαπεράσας τὰς στέππας, μεταβάς ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην σκηνὴν χωρὶς νὰ ὁμιλῇ τὴν γλῶσσαν τῶν Κοζάκων, ἀποπλανηθεὶς πολλάκις ἐξ αἰτίας τῶν ψευδῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας τὸν ἐδίδον, βιασμένος νὰ παλαίῃ πρὸς τὴν κακοήθειαν τῶν ἰδίων τοῦ ἀκολουθῶν, περιῆλθε, καθ' ὕλαστος τὰς διευθύνσεις, τὴν ἔρημον διὰ νὰ εκπληρώσῃ τὴν θέλησιν τοῦ εὐεργέτου του· καὶ χωρὶς ν' ἀπελπισθῇ, ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τῆς Κασπίας θαλάσσης ὅπου αὐτὸν ἐβλεπε πλέον, ὡς λέγει εἰς τὴν διήγησίν του, οὔτε πλοῖον εἰς τὸ πέλαγος, οὔτε καλύβην εἰς τὰς στέππας, » καὶ ὅπου ἐπέτυχε τέλος πάντων τὸν δυστυχῆ λοχαγόν, τὸν ὁποῖον μετέφερε σῶον καὶ ὑγιεινὴν εἰς τὸ πρῶτον ῥωσικὸν φρούριον. Δὲν ἐννοοῦμεν διατὶ ὁ λοχαγὸς Γρόβερ ὀνομάζει αὐτὴν πρῶτης τάξεως ἀχρεῖον, (a regular scoundrel) » ἄνθρωπον τόσο πιστὸν καὶ τόσο ἀφωσιωμένον, ὅστις φέρων 980 φλωρία εἰς τὴν ζώνην του, ἐν τῇ διασηματικῇ εἰκοσι δύο ἡμερῶν καθ' ἃς ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἔρημον, τὰ παρέδωκε σῶα εἰς τὸν λοχαγόν Ἄββοτ. Ἐξ μῆνας μετὰ ταῦτα αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀκουζαδέχ, μὴ εὐρών εἰς Κίβαν τὸν φίλον καὶ κύριόν του Κονόλλυν, διευθύνθη μὲ γενναϊότητα εἰς Βοχάραν διὰ νὰ τὸν φέρῃ εἰδήσεις καὶ χρήματα. « Θὰ κινδυνεύσεις, τὸν εἶπεν ὁ Χάνης Οὐζουρούτ· ὁ Κονόλλης ἔσφαλε μεγάλως παραδοθεὶς μόνος εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βοχάρας· θὰ τὸν μεταχειρισθῇ καθὼς καὶ τὸν συνταγματάρχην Στόδδарт. » Μετ' ὀλίγον θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ἐκινδύνευσεν νὰ στερηθῇ καὶ τὴν ζωὴν του. Συλληφθεὶς εἰς τὰ ὅρια, ὁδηγηθεὶς ἐνώπιον τοῦ Ἐμίρ, ὅστις τὸν παρετήρησεν ἀτενῶς χωρὶς νὰ προσφέρῃ οὔτε λέξιν, ἐφυλακίσθη ὁμοῦ μὲ τοὺς ὑπηρετάς του. Κατάρθωσε μ' ὅλον τοῦτο νὰ ἀνταποκριθῇ μὲ τὸν Κονόλλυν, καὶ εἶναι βεβαίως ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ νὰ βλέπῃ τις τοὺς δύο τούτους φυλακισμένους τὸν μὲν ἕνα Ἀσιανόν, γεννημένον εἰς Ἑράτ, τὸν δὲ ἄλλον Εὐρωπαῖον, γεννημένον εἰς Λονδίον, αἰωνίως ἀγαπωμένους καὶ ἀπὸ τὰ βάθρα αὐτὰ τῶν εἰρκτῶν των, καὶ συμβοηθουμένους ἀμοιβαίως μέχρι θανάτου.

Ἡ ἱστορία τῶν δύο Ἀγγλων ἀξιωματικῶν διεθρυνλήθη εἰς τὴν Περσίαν, τὴν Ἰνδίαν, καὶ τὴν Εὐρώπην, καὶ παντοῦ ἐκίνησε γενικὴν συμπάθειαν ὑπὲρ αὐτῶν. Οὔτε ἡ Ἀγγλία, οὔτε ἡ Ῥωσία αὐτὴ τοὺς παρημέλησαν. Ἀπὸ τοῦ μηνὸς φεβρουαρίου τοῦ 1839, ὁ Πότινζερ, πολιτικὸς πράκτωρ εἰς Ἑράτ, ὁ σὲρ Ζὸν Κύν, διοικητὴς τοῦ κατὰ τὴν Καβούλ στρατοῦ, ὁ πρεσβευτὴς σὲρ Οὐίλλιαμ Μακνάντεν, ἐπολιόρκουν τὸν Νάσρ-Οὐλάχ δι' ἀδιακόπων παραστάσεων καὶ ἀπαιτήσεων· ὁ ἀρχηγὸς τῶν μουλάδων ἡ ἱερέων τοῦ Ἑράτ, Χάν-Μουλά-Χάν, ἦλθεν ἐκ μέρους τοῦ ταγματάρχου τὸδ, νὰ ζητήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνταγματάρχου· « Σὺ! μωαμεθανός, ἔρχεσαι νὰ μὲ ὁμιλήσῃς δι' ἕνα ἄπιστον, » τὸν εἶπεν ὁ Ἐμίρης καὶ τὸν ἀπέπεμψεν. Ἐπειδὴ δὲ ὅλαι αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι, ἔγεινεν ἐνέργεια ὥστε νὰ ζητήσωσιν ἐκ συμφώνου τὸν Στόδδарт οἱ Χάναι τῆς Ἑράτ καὶ τῆς Κίβας, ὁ

σουλτάνος τῆς Καβούλ καὶ οἱ πρέσβεις τῆς Πετροπολέως. Ἀλλ' ἡ σύμφωνος αὕτη ἐνέργεια, ἡ τοσαύτη ἐπιμονὴ ἐπειθον τὸν Νάσρ-Οὐλάχ ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ συνταγματάρχου ἐθεωρεῖτο πολύτιμος, καὶ ὅτι ἐπομένως θ' ἀπελάμβανε μεγάλη λύτρα κερδοσκοπῶν ἐπὶ τῶν αἰχμαλώτων του. Ἠλπίζε μάλιστα νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης διὰ νὰ ἐκτείνῃ τὰ ὅρια τοῦ κράτους του. Ζητήσας ἐν τοσούτῳ ἀπὸ τὴν βασιλίσσαν τῆς Ἀγγλίας νὰ τὸν παραχωρήσῃ ὁμόρους τινὰς χώρας, δὲν ἔλαβεν ὀριστικὴν ἀπάντησιν.

Ὁ δὲ Στόδдарт, ἔχων πάντοτε τὰ αὐτὰ ἥρωικά ἀλλὰ τυφλὰ αἰσθητά, κατέστεινε σχεδὸν ἀδύνατον τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Εἰς μάτην τὸν ἔγραφον ὅτι ἦτον ἐλεύθερος νὰ ἀναχωρήσῃ· εἰς μάτην τῆς Καλκούτας αἱ Ἀρχαὶ τὸν ἐσυμβούλευον νὰ φύγῃ ἅμα παρουσιασθῇ εὐκαιρία. Ὑπακούων εἰς αἰσθημα θεοβλαβοῦς καθήκοντος, παρέτεινεν, ἐναντίον τῆς θελήσεως καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν του, τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν του. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἔφθασεν ἡ ἐποχὴ, ὅτε ἡ Ἀγγλικὴ ἐξουσία, κλονηθεῖσα εἰς Ἀφγανιστάν, καθὼς καὶ ἡ ἐν Καβούλ σφαγὴ, ἐνεθάρρουν τὸν βασιλέα νὰ φονεύσῃ δύο αἰχμαλώτους, οἵτινες δὲν τὸν ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ νὰ ἀπολαύσῃ ὅσα ἠλπίζε.

Δύο περιστάσεις ἐπετάχυναν τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος. Μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν στενῶν αὐτῆς, τῆς Καβούλ οἱ μουλάδες ἔγραψαν εἰς τὸν Χάνην τῆς Βοχάρας ὅτι οἱ ξένοι εἶχον ἐξολοθρευθῇ, καὶ ὅτι ἐὰν ἔως τότε δὲν ἐτόλμησε νὰ θανατώσῃ τοὺς δύο τοῦ αἰχμαλώτους, ἐδύνατο σήμερον ἢ νὰ τοὺς φονεύσῃ ἢ νὰ τοὺς στείλῃ εἰς ἐκείνους. « Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, λέγει ὁ Ἀκουζαδέχ εἰς τὴν διήγησίν του, ἔκαμε βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ἐμίρην. » Διέταξε λοιπὸν νὰ μεταφέρωσι τοὺς δύο Ἀγγλους εἰς αὐστηροτέραν εἰρκτὴν καὶ νὰ τοὺς ἐκβάλωσι τὰ φορέματά των. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πτυχὰς τῶν ματιῶν τοῦ συνταγματάρχου εὗρον μολυβδοκόνδυλον καὶ χαρτί τὰ ὁποῖα ἐνεχειρίσθησαν εἰς τὸν Ἐμίρην· σημειωτέον ὅτι οἱ θρηώδεις ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ὑποπτεύονται τὰ μέγιστα τὴν γραφὴν καὶ τὰς ἰχνογραφίας τῶν Εὐρωπαίων. Θελήσαντες λοιπὸν νὰ μάθωσι τίς ἔφερε τὰ χαρτὰ ἐκεῖνα καὶ τί ἐσήμαινον, ἔδειραν ἀνηλεῶς δύο ἡ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας τὸν συνταγματάρχην, ὅστις, ὑπομείνας καρτερικῶς, δὲν ἐμαρτύρησε τίποτε. Τέλος πάντων τὴν 17 Ἰουνίου 1841 ὁ Χάνης διέταξε ὁ μὲν Στόддарт ν' ἀποκεφαλίσθῃ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Κονόλλυ, εἰς τοῦτον δὲ νὰ γείνῃ πρότασις νὰ ἐξομώσῃ τὴν θρησκείαν του καὶ νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν μωαμεθανικὴν διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του. Μὲ χεῖρας δεμμένας καὶ σταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, μετεφέρθησαν διὰ μέσου πληθους ἀπειραριθμοῦ εἰς τετράγωνόν τινα ἀγορὰν, ὅπου ὁ δῆμιος ἔκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Στόддарт. Στραφεὶς ἔπειτα πρὸς τὸν Κονόλλυν, τὸν εἶπε· « Θέλεις νὰ γείνῃς μωαμεθανός; Ὁ Ἐμίρης σὲ χαρίζει τὴν ζωὴν σου. » — Δὲν τὴν ἐχαρίσατε οὔτε εἰς τὸν Γιουσούφ (ὑπὲρ τὴν τοῦ Στόддарт), ὅστις ἦτον ὁμόθρησκός σας, οὔτε εἰς τὸν Στόддарт, ὅστις ἔγεινεν καταρχὰς μωαμεθανός. Δὲν γίνονται ἐξωμότης φονεύσατέ με. Καὶ εὐθὺς ἐξέτεινε τὸν τράχηλόν του, καὶ ἔπεσεν ἡ κεφαλὴ του· τὰ δὲ πτώματα

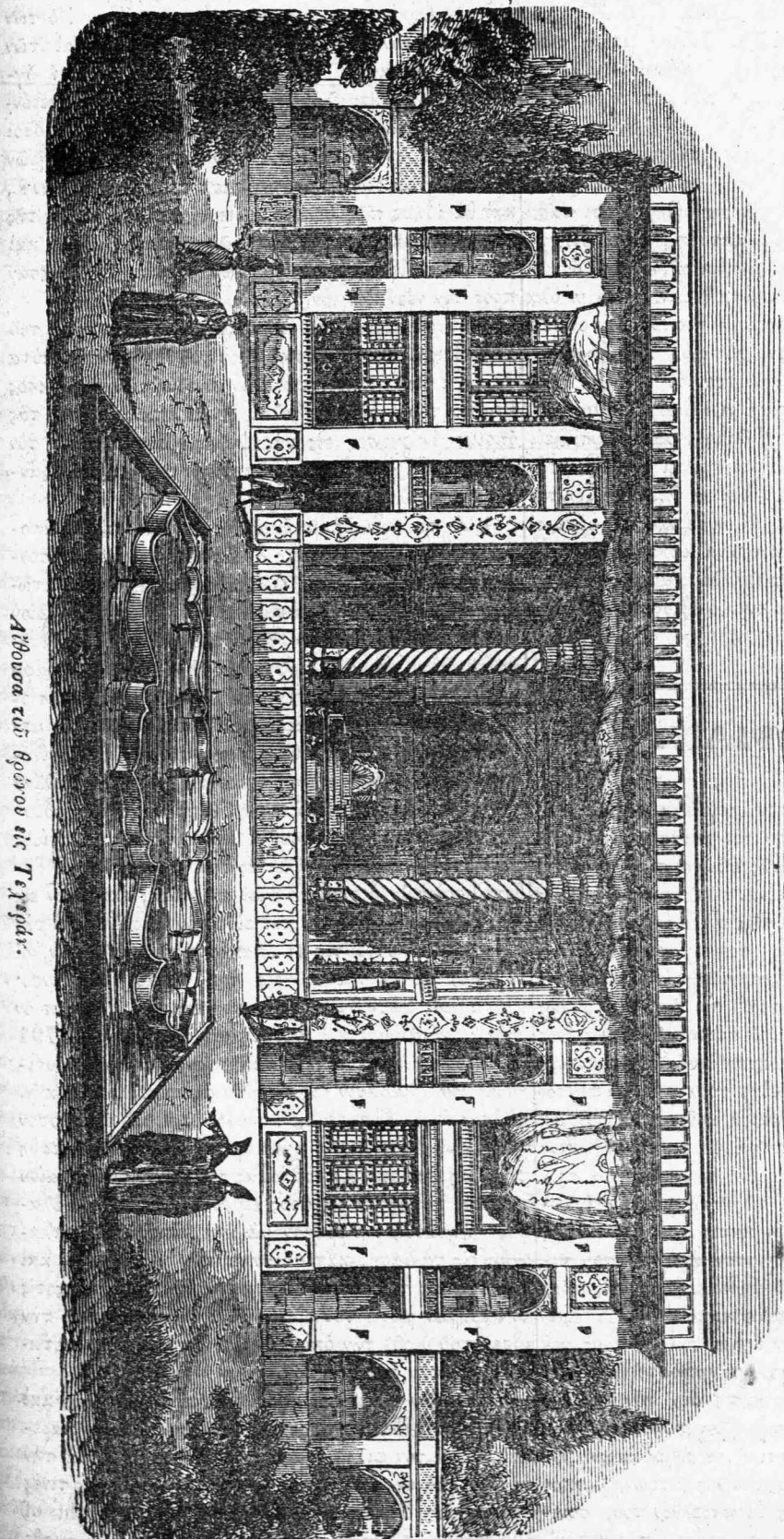
αμφοτέρων τῶν ἡρώων ἐτάφησαν ἐντὸς λάκκων τοὺς
ὁποίους εἶχον σκάψει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των ὀλίγον
πρὶν τοὺς ἀποκεφαλίσωσιν. Ὁ Ἀκουζαδὲχ, γυμνω-
θεὶς ἀπὸ ὅλα του τὰ πράγματα καὶ εὐρὺν ἄσυλον εἰς
τὴν οἰκίαν φιλανθρώπου τινὸς ἐμπόρου Βοχαροῦ,

ἔσπευσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πόλιν πεζὸς καὶ κρυφίως,
ἐπροχώρησεν εἰς τὰς στέππας καὶ ἐπέστρεψε σχεδὸν
ἀποθαμμένος εἰς τὴν Ἑράτ.

Καὶ ἐν τούτῳ οἱ Ἀγγλοὶ, τῶν ὁποίων ἡ μετὰ
τῆς Βοχάρας συγκοινωνία εἶχε διακοπῇ, ἤγνούουν τὰ

διατρέξαντα ἡτοιμάζον-
το νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ
τῶν Ἀφγανῶν, καὶ ὅλοι
τοῦ Βρετανικοῦ ὑπουρ-
γείου καθὼς καὶ τῶν ἐν
Ἰνδία Ἀγγλικῶν Ἀρχῶν
αἱ μέριμναι εἶχον περιο-
ρισθῇ εἰς τὴν ἐπικράτειαν
ἐκείνην. Καὶ ὅταν ἀργό-
τερον ὁ γενικὸς διοικητὴς,
ἀναγγέλλων τοὺς κατὰ
τῶν Ἀφγανῶν θριάμβους,
ἀπήτησε τοὺς πρεσβευ-
τὰς, δὲν ἐσώζοντο εἰμὴ
μόνον τὰ πτώματά των.

Τὰ παθήματα τῶν δύο
τούτων Ἀγγλῶν συνετά-
ραξαν τὴν Πετρούπολιν,
τὸ Τεχεράν καὶ τὴν Καλ-
κούταν. Εἰς Λονδίνον ἐ-
συσθῆθη ἐπίτηδες ἐταιρεία
μόνον σκοπούμενον ἔχου-
σα τὸ νὰ ἐκδικήσῃ τὸ
αἷμα τῶν σφαγέντων, ἢ
νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἐὰν
ἔζων. Ἄνθρωπός τις μὲ
καρδίαν διάπυρον, μὲ
πνεῦμα γενναῖον, ὁ λοχα-
γὸς Γρόβερ, ἀποπειρούμε-
νος παραδόξως νὰ πεισύσῃ
ὅτι ἐφρονεύθησαν, καὶ ἀμ-
φισβητῶν καὶ τὰς ἀξιο-
πιστοτέρας μαρτυρίας,
πολιώρκει τοὺς ὑπουρ-
γούς, ἐγέμισε τὰς στήλας
τῶν ἐφημερίδων μὲ τὰ
παράπονά του, ἐπεκαλέ-
σθη ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώ-
πης τὴν βοήθειαν κατὰ
μονάρχου γείτονος τῆς
Κίνας καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ
Βρετανικοῦ ὑπουργείου,
τὸ ὅποιον ἐκατηγόρει ὡς
ἐγκαταλείψαν τοὺς πρά-
κτοράς του. Μετέβη εἰς
Πετρούπολιν διὰ νὰ παρα-
κινήσῃ τὸν Κζάρ νὰ κάμῃ
ὅ,τι δὲν ἔκαμαν οἱ Ἀγ-
γλοὶ, καὶ μέχρι τοιοῦτου
βαθμοῦ διήγειρε τὴν γε-
νικὴν συμπάθειαν, ὥς-
τε ἄλλος τις οὐχ ἦτ-
τον γενναῖος, (ἱερὰ πό-
στολος διαμαρτυρούμε-
νος) ἐπαρυσιάσθη πρὸς

Αἰθουσα τοῦ θρόνου εἰς Τεχεράν.

ταίνων νὰ διατρέξῃ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν διὰ νὰ σώσῃ, ἐάν ζῶσι, τοὺς συμπολίτας του. Ἀπέπλευσε, λέγει ὁ λοχαγὸς Γρόβερ, ἀφοῦ ἐνηγκαλισθὴ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τὴν σύζυγον καὶ τὴν θυγατέρα του, φέρων τὴν ἱερὰν Βίβλον εἰς τὴν δεξιάν, καὶ ὅλος ἥσυχος ὡς νὰ ἀνεχώρει διὰ ὀλιγοήμερον ταξείδιον. » Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτον ὁ δόκτωρ Οὐόλφ, ὅστις, μετὰ τρεῖς ἄλλους ριψοκινδυνεύσαντας διὰ νὰ σώσωσιν ἄλλους, ἀπεφάσισε νὰ διακυβεύσῃ καὶ αὐτὸς τέταρτος τὴν ζωὴν του.

Ἀφοῦ διέτρεξεν ἀπείρους καὶ τρομεροὺς κινδύνους, χωρὶς ἄλλην προστασίαν ἀπὸ τὸ ἱερατικόν του ἐνδύμα, ἐπανῆλθεν ἔχων τὴν πεποίθησιν ὅτι πᾶσα περαιτέρω ἀπόπειρα θ' ἀποβῇ ματαία, ὅτι ἡ διήγησις τοῦ Ἀκουζαδὲχ εἶναι ἀκηθεστάτη, καὶ ὅτι οἱ δύο Ἄγγλοι ἀξιωματικοὶ ἐφρονεύθησαν. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὁ Γρόβερ ἐξηκολούθησε νὰ πιστεύῃ ὅτι οἱ δύο συμπολιταὶ του, ὑπῆρχον μεταξύ τῶν ζώντων, καὶ ὅτι θὰ εὐρίσκοντο εἰς ἄγνωστον τι φρούριον πρὸς τὸ Ὄρεμβουργ ἢ τὴν Κασπίαν. Οἱ διῆσχυρισμοὶ του, καὶ τοὶ παράδοχοι καὶ ὑπερβολικοὶ, μανθάνουσιν εἰς τοὺς κυβερνήτας τῶν ἐθνῶν ὅτι πρέπει νὰ φεῖδωνται τῆς ζωῆς τῶν κυβερνωμένων καὶ νὰ υπερασπίζωνται τοὺς πράκτοράς των. Οὔτε αἱ κυβερνήσεις, οὔτε οἱ ἰδιῶται ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ καταχρῶνται τοῦ ἡρώισμοῦ καὶ ὅστις θέλει ὑπαλλήλους ἀφωσιωμένους, ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀφοσιύνεται καὶ ὁ ἴδιος εἰς αὐτούς.

Ε. Μ.

ΣΑΤΩΒΡΙΑΝ.

Ἰπάρχουσιν τινες τοσοῦτον μεγάλην θέσιν κατέχοντες ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τοσοῦτον ἀδιασπᾶστος συνδεσμένοι μὲ τὰς γενικὰς τῆς ἐποχῆς των περιστάσεις, ὥστε βιογραφία των εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ αἰῶνος καθ' ὃν ἤμικσαν. Σπάνιοι ὅμως εἶναι ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἐδόθη τὸ ν' ἀντιπροσωπεύωσι ταυτοχρόνως τὰς δύο ὁψεις τῆς κοινωνίας ἐν ᾗ ἔζησαν, τὴν δημοσίαν καὶ τὴν ἰδιωτικὴν, καὶ νὰ κατασταθῶσιν ἡχώ τῆς, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἰδέας ὧλον καὶ τῆς συνειδήσεως ἐνός ἐκάστου, τοῦ γενικοῦ αἰσθημένου καὶ τῆς μερικῆς σκέψεως. Ἀλλ' ὁ Σατωβριὰν εἶχε τὸ μεγαλεῖον τοῦτο. Ὁ βίος του εἶναι ἡ ἱστορία καὶ ἡ μυθιστορία συνάμα τοῦ αἰῶνος του· εἶναι ἔκφρασις ἐντελεσμένη τῆς νεωτέρας κοινωνίας, τῶν δισταχυμῶν, τῶν ταρχῶν, τῶν τρικυμιῶν, τῶν σπαραγμῶν, τῆς πρὸς μέλλον ἀγνωστον τάσεώς της. Κανεῖς δὲν κατενόησεν ὡς ἐκεῖνος τὸ κενὸν τῶν παθῶν, τὴν ἀόριστον ἀνάγκην τοῦ πιστεῦσθαι καὶ ἀγαπᾶν, καὶ δὲν ἀηδίασε πρὸ τῆς ὥρας τὸν κόσμον· κανεῖς δὲν ἠσθάνθη θερμότερον οὐτ' ἐξωγράφησεν εὐστοχώτερον τὴν ἀγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους τῆς μελαγχολίας νόσον, τὴν προσφιλὴ ἐκείνην καὶ ὀλεθρίαν ἀσθένειαν. Ἡ ποίησις δὲν τὸν ἐγκατέλειπε πώποτε, οὔτε ὅταν διῆγε βίον πολυπράγμονα, καὶ ἡ μεμνημένη, ἡ ποιητικὴ, ἡ ἀεροθάμων ζωὴ του, ὡς τὴν ὠνόμαζεν αὐτὸς ἐκεῖνος ῥίπτων, μακρὸν καὶ σπουδαῖον βλέμμα πρὸς τὸ παρελθόν του, συνεβάδιζεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου τούτου τῆς θετικῆς

τήτος, τῶν καταστροφῶν, τοῦ σάλου, μὲ τοὺς υἱοὺς τῶν ονείρων του καὶ μὲ τὰς θυγατέρας τῶν χιμαίρων του· καὶ ἐνῷ συμπαρέδρευε μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τῶν λαῶν, δὲν κατελμπανε τὴν λύραν, τὴν διερμηνεύουσάν τὰ μυστικώτερα τῆς ψυχῆς του αἰσθηματα. Ἐξαισίον τῆς μεγαλοφυΐας προνόμιον! ὁ τῶν ἀρχαίων χρόνων ποιητὴς εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ τῶν ἐνεστώτων, καὶ οἱ στέφανοι, μεθ' ὧν ἐστέφηται ἡ ὀργανοκοντοῦτις κεφαλὴ, ἐπλέχθησαν ἀπὸ τε τῶν γερόντων καὶ τῶν νέων τὰς χεῖρας συνάμα. Σεῖς ὅσοι στενάζετε ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν θρόνων, τῶν θεσμῶν καὶ τῶν δοξασιῶν, ἀναγνώσατε ἐκ νέου τὸν *Peré*, καὶ θὰ ἰδῇτε πῶς θέλετε κυριευθῆ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀπομονώσεως, τῆς ἀγάπης τῶν σκιερῶν δασῶν, καὶ ἀπὸ τὴν δίψαν τῶν κυμάτων ἅτινα τὸν ὤθησαν πρὸς τὸν νέον κόσμον.

Ἰδοὺ τὸ μέγα, τὸ ἀπαράμιλλον θέλημα τοῦ Σατωβριὰν. Τὸν δημοσίον βίον του διηγοῦνται αὐτὰ τὰ ἔργα του· ἀλλ' ἡ ἐπὶ τῶν πνευμάτων ἀνάθεκτος ἐπιρροή του, αἱ μεταβολαὶ ἢ αἱ ἐπαναστάσεις τὰς ὁποίας ἐνέργησεν εἰς τὰς ψυχὰς, συγκροτοῦσι τὸν αἰώνιον καὶ μοναδικὸν χαρακτήρα του, τὴν ἀνεξάντλητον καλλονὴν του.

Καὶ τὰ μὲν ὑπομνήματά του θέλουσι τὸν ἀποκαλύψει ὁλόκληρον· ἡμεῖς δὲ ἄς ὁμιλήσωμεν ἐν συνόψει περὶ τοῦ βίου του. Ὁ Φραγκίσκος Ρενὲ δὲ Σατωβριὰν ἐγεννήθη εἰς Σαινμᾶλο τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1768, ἀπὸ οἰκογένειαν τῆς ὁποίας ἡ εὐγενὴς καταγωγὴ ἐλογίζετο ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος. Ἀντράφη μεταξύ δένδρων, ὑπὸ τὴν σκιὰν συκομορεῶν, πλησίον τοῦ φλοίσβου τῶν κυμάτων καὶ ἠρύσθη ἀπὸ τὰς μεγάλας αὐτὰς σκηνὰς τῆς φύσεως τὴν ἀγρίαν ἐκείνην μεγαλοφροσύνην, τὴν θρησκευτικὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ ἀπείρου, αἵτινες τὸν συνώδευσαν μέχρι τοῦ τάφου του. Ἀναχωρήσας εἰς Παρισίους περὶ τὸ 19 ἔτος τῆς ἡλικίας του μὲ δίπλωμα ἀνθυπολοχαγοῦ, διέτριψεν ἐκεῖ τριετίαν, ἐκάθησεν εἰς τὰς βασιλικὰς ἀμάξας, καὶ εἶδε τὸν Μιραβὼ καὶ τὴν συντακτικὴν σύνοδον. Ἡ ἐπανάστασις προώδευεν, οἱ εὐγενεῖς μετενίστανον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ρίνου· ἀλλ' ὁ νέος Σατωβριὰν ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἐλκυσόμενον πρὸς μέρη ἀπώτερα. Ἐπεχείρησε λοιπὸν τὸ 1791 νὰ ἀνευρῇ τὴν πολικὴν θάλασσαν, ζητήσας δυτικὸν ὁρίζιον διάβασιν ἀπὸ τὴν ἀρκτῶν Ἀμερικὴν. Φθάσας ἐκεῖ, ἔψαυσεν ἐκ παρόδου τὴν ἀξιοσέβαστον χεῖρα τοῦ Βασιλεῦς, καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὰ βάθη τῆς νέας ἡπείρου. Ἀποτεινάζας τὴν κόριν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἐπῆδησεν εἰς τοὺς λιμένας ὡς εἰλευθερά ἔλαφος· ἠσπᾶσθη τὴν ἔρημον μὲ ἀγαλλίασιν, περιπλανήθη εἰς τὰ δάση, κατεμέτρησε τοὺς χεϊμάρεους, καὶ ἐλουσθη εἰς τὸν ἀφρόν τῶν καταρράκτων. Μόνος εἰς τὴν ἔρημον μετὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἀνευρίσκει ἐκεῖ τὴν ἰδέαν τοῦ θεοῦ, τὴν ὁποίαν θέλει ἐντὸς ὀλίγου μεταφέρει εἰς τὴν πατρίδα του.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἀφοῦ διέτρεξεν ἐρήμους καὶ δάση, προσῆλθεν εἰς ἀγροτικὴν τινα οἰκίαν καὶ παρεκάλεσε νὰ τὸν φιλοξενήσῃσι. Καθίσας δὲ παρὰ τὴν ἐστίαν ἐπῆρεν ἀπὸ τὴν γῆν φύλλον Ἀγγλικῆς τινος ἐφημερίδος ὅπου ἀνέγνωσε τὰ ἐφεξῆς *Flight of the King*—Φυγὴ τοῦ βασιλέως. — Ἰδοὺ πῶς ἐν